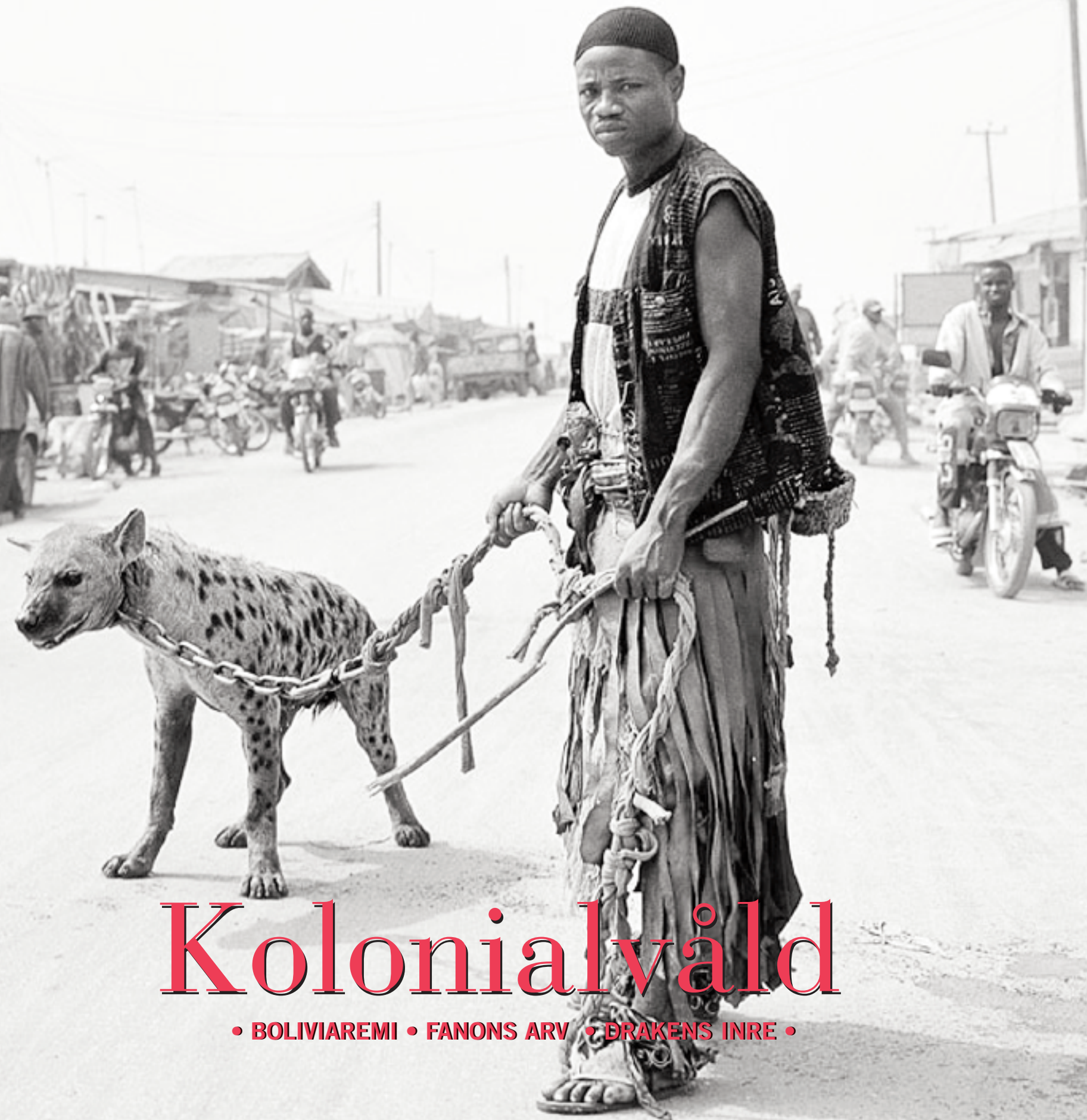

röda rummet

radikal kvartalstidskrift nummer 1/2007 • Pris 20:-

Kolonialvåld

• BOLIVIAREMI • FANONS ARV • DRakens INRE •

bild: Rolf Bergkvist

När MAS ledare Evo Morales i december 2005 vann egen majoritet i det bolivianska presidentvalet bars han fram på en våg av folkliga förhoppningar. Äntligen hade Bolivias arbetare, bönder och ursprungsbefolkning fått ett styre som de kunde identifiera sig med och sätta tilltro till. Den dramatiska proklamationen om nationalisering av landets gas- och oljetillgångar första maj förra året trissade upp förväntningarna ytterligare.

Men vad hände sen? Vad har det blivit av Evo Morales stolta deklARATIONER om att Bolivias naturtillgångar nu skall tillhöra folket? Och i vilken mån är samhällsstrukturen överhuvudtaget på väg att förändras? Regeringens yviga utspel och motsägelsefulla politiska agerande speglar en social kraftmätning mellan skilda samhällsintressen. I följande artikel gör Rolf Bergkvist en kritisk balansräkning över Evo Morales och MAS första år vid makten.

BOLIVIA

– Svikna förhoppningar

Den 22 januari i år hade Evo Morales suttit ett år som president. Det har varit ett år av ouppfyllda löften, eftergifter gentemot utländska potentater, kompromiser med inhemska makthavare och begränsade sociala reformer. Men också ett år där folkrörelsernas utomparlamentariska aktioner tvingat regeringen till tillfälliga vänstergirar.

Redan i september stoppades i praktiken den "nationalisering" av landets gas- och oljetillgångar som president Evo Morales så dramatiskt proklamerade på första maj förra året. Symboliskt nog fick gas- och oljeministern, Andrés Soliz Rada, sparken ur regeringen. Anledningen var att han trodde att den "nationalisering" av landets fossila tillgångar, som Morales proklamerat, betydde just det: en nationalisering. För att öka takten beordrade Soliz Rada därför den tolfte september att två av landets raffinaderier – som ägs av det brasilianska energibolaget Petrobras – omedelbart skulle exproprieras utan kompensation. Petrobras svarade med att bolaget allvarligt övervägde att avbryta all sin olje- och gasutvinning i Bolivia. Och Brasiliens president Ignacio Lula da Silva förklarade att "om Bolivia vidtar ensidiga aktioner så kommer vi vidta ännu hårdare åtgärder". Två dagar senare upphävde vice presidenten, Alvaro García Linera, dekretet om expropriering och Soliz Rada avgick med större delen av sin stab.

Veckan efteråt förklarade den nye gas- och oljeministern, Carlos Villegas, att det centrala under kommande månader var förhandlingarna om nya avtal med de utländska energibolagen. Det statliga övertagandet och kontrollen av den inhemska förädlingen av olje- och gasprodukter sköts nu på en mycket obestämd framtid. Det tydliga budskapet hade stöd från presidenten och vice presidenten.

Den sparkade ministern Soliz Rada var mycket kritisk till den "icke-nationalisering" som blev

EN ARTIKEL AV ROLF BERGKVIST

Artikelförfattaren är latinamerikakännare och aktiv i Solidaritet utan gränser. Har under årens lopp medverkat med ett flertal artiklar i Röda rummet, bland annat Bolivias väg – uppror, organisering, nationalisering (2/2006).

resultatet av proklamationen i maj. Han har bland annat påpekat att de stora, utländska bolagen fortsätter att – i företagens balansräkningar – redovisa de bolivianska gasfält där de är verksamma som sina egna tillgångar. Det betyder en bättre värdering och högre aktiekurs för dessa företag på internationella börser. Om gasfälten istället ägdes av det statliga energibolaget, Yacimientos Petrolíferos Fiscales Bolivianos, YPFB, skulle det betyda att den bolivianska staten hade tillgångar till ett värde av 200 miljarder dollar, som kunde användas som säkerhet för att finansiera de stora inhemska industriprojekten för gas- och oljeproduktionen, inklusive gasledningar för att täcka den egna befolkningens energibehov.

Soliz Rada var inte ensam i sin kritik, även folkrörelserna var bitska i sina omdömen. Pedro Montes, ledaren för den fackliga centralorganisationen Central Obrera Boliviana (COB) sammanfattade hela utvecklingen med några meningar: "Det här är inte en nationalisering. De har enbart börjat komma överens om att höja priserna. Om hela kedjan överförs till staten skulle det varit en nationalisering, men det har inte skett. Den är fortfarande i händerna på oljebolagen."

DE NYA LÅGPRISAVTALEN

I slutet av oktober slöts nya avtal med de utländska energibolagen. Enligt presidentdekretet från första maj skulle de nya avtalen innebära att de utländska bolagen betalade 82 procent av sin vinst till bolivianska staten i skatter och royalties. Men trots att de 44 avtalen godkändes av parlamentet i december är det i mars 2007 fortfarande oklart hur stor del av vinsten de tvingas erlägga. I speciella tillägg har regeringens förhandlare "mjukat upp" villkoren och gjort det möjligt för bolagen att lägga till "avdragsgilla kostnader" som minskar den skattepliktiga vinsten. Om avtalen, som dessutom innehåller en del rent sakliga felaktigheter och nu återigen håller på att kontrolleras, skulle gälla kommer de utländska bolagen i många fall betala betydligt mindre än 82 procent. Det kan i det här sammanhanget nämnas – för att ge en internationell jämförelsesiffra – att den norska staten tar in 90 procent av den vinst som de internationella oljebolagen gör på oljeplattformarna i Nordsjön.

Morales har dessutom under ett halvår fört förhandlingar med grannländernas regeringar om priset på den gas dessa importerar från Bolivia. Redan i slutet av oktober gick den argentinska regeringen med på en höjning av priset och att betala fem dollar per miljon BTU (British Thermal Unit, energienhet som används vid gasproduktion). Brasilien, med president Lula i spetsen, har däremot varit kallsinnig till någon prishöjning av gasimporten från Bolivia. Först i mitten av februari – efter direkta samtal mellan de båda presidenterna – blev en överenskommelse klar. Den innebär att Brasilien betalar 4,20 dollar per miljon BTU för den gas som importeras från det fattiga grannlandet.

Morales har själv framhållit förhandlingsresultatet som en framgång för Bolivia. Det är inte riktigt sant. För de flesta av oss säger siffrorna i stycket ovan absolut ingenting om de inte jämförs med aktuella världsmarknadspriser på gas. Alla som har tillgång till en dator med internetuppkoppling kan göra det. I USA låg marknadspriset på naturgas under första kvartalet i år på 8,16 dollar. Det var alltså mer än dubbelt så högt som det Brasiliens "vänsterregering" nu betalar Bolivia. Jämför vi med latinamerikanska Mexiko erbjuder företaget MaxiGasNatural ett pris under första halvåret 2007 på 7,20 dollar per BTU. Det är därför kanske inte så konstigt att Brasilianska affärstidningar nöjt konstaterat att efter de "hårda" och "framgångsrika" förhandlingarna ligger priset på importen av gas från Bolivia – det fattigaste landet i Sydamerika – mer än 40 procent under gällande världsmarknadspris.

Den första större folkliga protestaktionen mot icke-nationaliseringen av gasindustrin kom i månadsskiftet januari/februari. Den 29 januari byggde invånarna i Camiri, i den olje- och gasrika Chaco-regionen i söder, blockader som stoppade trafiken på motorvägen mellan Santa Cruz och Argentina. Det viktigaste kravet för protesten var en total nationalisering av gassektorn. Den andra februari gick man ett steg längre och tog kontrollen av bolaget Transredes anläggning (som här administreras av holländska Shell) för gasdistributionen i Santa Cruz och Chuquisaca. Ockupationen slogs ned med våld av utkommande poliser och soldater. Beskjutningen

bild: Peter Widén

Gruvområdet i Huanuni

med gummikulor och tårgas skadade sju demonstranter. Efter att ha krossat ockupationen förhandlade representanter för regeringen med de protesterande invånarna och lovade att YPFB, det statliga bolaget, i fortsättningen skulle få en större och aktivare roll. Exakt vad det betyder är ännu oklart.

KAMPEN INOM GRUVSEKTORN

Vid sidan av naturgasen är mineraler (zink, silver, guld och koppar) Bolivias viktigaste exportprodukter. Den explosivt ökade efterfrågan från främst Kina (och några andra länder i Asien) har drivit upp världsmarknadpriserna på dessa råvaror. Förra årets dubbling av de internationella metallpriserna medförde att Bolivias mineralexport växte i värde från 547 miljoner dollar 2005 till 1,1 miljard dollar 2006. Av detta gick bara 1,5 procent i skatteintäkt till staten. I samband med nationaliseringsdekretet förra året talade Morales även om att alla råvarutillgångar skulle nationaliseras. Riktigt så har det inte blivit.

Mutúngruvan i Santa Cruz är världens största järnmalmsfyndighet. Den beräknas innehålla 40 miljarder ton järn till ett värde av ungefär 30 miljarder dollar. Under många år har brytningen legat nere, men de höjda malmpriserna har medfört att utländska koncerner åter intresserar sig för gruvan. Förra året gav regeringen det indiska transnationella bolaget Jindal Steel & Power en licens att bryta och exportera malmen. Regeringen försvarade avtalet med att det kommer att ge 200 miljoner dollar i extra skatteintäkter.

Alternativet hade naturligtvis varit att göra allvar av de högstämda första maj-fraserna om

nationell kontroll av naturrikedomarna för att utveckla landet. Den nya regeringen skulle ha kunnat sätta ett positivt exempel genom att behålla och driva gruvan i statlig regi och låta den ingå som en viktig beståndsdel i en återuppbyggnad av det statliga gruvbolaget, Corporación Minera de Bolivia (COMIBOL). Regeringen hade kunnat påbörja uppbygget av en industriell vidareförädling av naturrikedomen som gynnat landets fattiga majoritet. Nu kommer istället 95 procent av de 50 miljoner ton som Jindal bryter per år att lämna landet utan att förädlas – bara fem procent kommer att bearbetas industriellt i Bolivia.

I september krävde gruvfacket, Federación Sindical de Trabajadores Mineros de Bolivia, FSTMB, en socialisering. Med stöd av ett tusental bönder blockerade gruvarbetare vägen mellan Oruro, Cochabamba och Potosí. Huvudkravet var ett förstatligande av hela gruvsektorn. Regeringen avvisade kravet och betecknade arbetarna som "provokatörer" och "trotskister".

Kanske var det denna avvisande hållning gentemot gruvfacket som bidrog till den blodiga sammandrabbningen i gruvorten Huanuni i början av oktober. Kanske var det den allians med den privata gruvsektorn, som Morales tidigare slutit, som bäddade för tragedin.

Sedan den massiva nedskärningen av den statliga gruvsektorn i mitten av 1980-talet – då 30 000 anställda avskedades – är gruvarbetarna uppdelade i två grupper. Den ena, mindre gruppen, är organiserade i gruvfacket, FSTMB, och arbetar inom den lilla statliga sektorn (COMIBOL) som fortfarande finns kvar. Den andra är

Federación Nacional de Cooperativas Mineras de Bolivia, FENCOMIN, som organiserar omkring 50 000 arbetare. De ingår i de privata kooperativ som bryter malm på egen hand. En majoritet av dessa arbetare har knappt en lön att leva på och saknar sociala försäkringar. Ledarna för dessa privata kooperativ – som trots sitt namn mest liknar privata, kapitalistiska företag till sin struktur med de fattigare kooperativisterna i princip anställda av de mer välbeställda – har däremot en betydligt mer gynnad position. Under 90-talets nyliberala politik har dessa ledare slutit pakter med de presidenter som suttit vid makten. Samtidigt som gruvarbetare från Huanunigruvan dömdes av militär – i samband med det stora landsomfattande upproret 2003 – publicerade landets tidningar bilder på kooperativledare, som skakade hand med den dåvarande presidenten Gonzalo Sánchez de Lozada i samband med ett nytt privat gruvkontrakt. När Lozada några veckor senare tvingats fly till Miami i USA sökte de sig snabbt nya politiska partners.

Inför presidentvalet i december 2005 slöt Evo Morales en allians med ledarna för FENCOMIN. Kooperativens ledare uppmanade sina medlemmar att rösta på Morales som president och för att i gengäld få stöd till de privata kooperativens verksamhet. Efter presidentvalet belönades mycket riktigt kooperativisterna med att en av deras ledare, Wálter Villarroel, utsågs till gruvminister. De ledande grupperna inom kooperativen försökte med stöd av sin minister få MAS-regeringen att underlätta avtal mellan kooperativen och transnationella gruvbolag.

På deras program stod också ett övertagande av fem statliga COMIBOL-gruvor.

Det som utlöste händelserna femte/sjätte oktober i Posokoniberget – med Sydamerikas största tillgångar av tenn – var att gruvarbetare från de privata kooperativen med våld försökte ta kontrollen över gruvan där. Först sprängde de kompressorn som förser gruvgångarna med syre och räknade med att detta skulle tvinga ut de statligt anställda arbetarna. Men Comibol-gruvarbetarna valde att försvara sig med de vapen de av tradition har tillgång till: dynamit. Under två dagar utkämpades ett mindre krig i det lilla gruvsamhället där arbetare stred mot arbetare, och även övriga familjemedlemmar drogs in i striderna. 17 personer dödades, 80 skadades och många bostadshus sprängdes i luften eller brändes ned. Trots krav från FSTMB att militären skulle sättas in för att få slut på striderna väntade regeringen flera dagar innan soldater skickades till Huanuni.

Inför hotet av en generalstrejk från COB:s sida gjorde regeringen veckan därefter en vänstergir och tillgodosåg de viktigaste omedelbara kraven. Gruvministern Villarroel fick sparken och ersattes av en före detta fackledare från Huanuni, all gruvbrytning i Huanuni förstatligades och arbetarna från kooperativen erbjöds fast anställning i COMIBOL:s Huanuni-gruva. Då jag besökte Huanunigruvan i november var köerna utanför anställningskontoret och hälsokliniken långa. Mer än 75 procent av kooperativens arbetare valde att anta erbjudandet. Bara några hundra av de lokala kooperativens medlemmar – med ledarna i spetsen – vägrade. Samtidigt var förhållandet mellan de båda arbetargrupperna fortfarande spänt. Det blev de fattiga gruvarbetarfamiljerna som – oavsett vilken sida de tillhörde – fick betala ett blodigt pris för regeringens eftergifter i förhållande till internationellt storkapital och ledarna inom den inhemska privata gruvsektorn.

Samtidigt innebar avskedandet av Villarroel och förstatligandet av gruvbrytningen i Huanuni att MAS' tidigare allians med de privata kooperativens ledare för tillfället bröts. Förhållandet har därefter varit kyligt.

Den sjätte februari demonstrerade mellan 10 000 och 15 000 privata kooperativister i La Paz mot en föreslagen skattehöjning, som skulle öka skatteinäkterna från 58 miljoner dollar under 2006 till 300 miljoner dollar under 2007. Efter sex timmars förhandlingar backade regeringen och drog tillbaka förslaget. Morales lovade också att stödja de 536 privata gruvkooperativen (med omkring 55 000 arbetare) med en fond på 10 miljoner dollar och gav dem två av de sex platserna i ledningen för det statliga gruvbolaget COMIBOL. Möjligen innebar regeringens eftergift att alliansen med denna i realiteten privata gruvsektor nu är på väg att återupprättas.

Det som skulle kunna tala mot denna bild av en allians med den privata gruvsektorn är att regeringen bara några dagar senare – den nionde februari – nationaliserade tennsmälverket Vinto, som ägdes av det schweiziska bolaget Glencore. Dekretet betecknade den tidigare privatiseringen av verket som illegal. Glencore köpte aktiemajo-

riteten i Vinto 2004 av den då störtade ex-presidenten (och gruvmagnaten) Gonzales Sánchez de Lozada. Det statliga smälverket får nu monopol på produktionen i landet. Jag tror dock snarare att den socialiseringen är ett uttryck för regeringens totala gruvpolitik där en allians med utländska gruvkoncerner och inhemsk privat sektor inte står i motsättning till en begränsad statlig del. Däremot är det långt från den socialisering under arbetarkontroll som COB och gruvfacket kräver.

LÅNGSAM JORDREFORM

Den 28 november godkände till sist senaten – där den borgerliga oppositionen har 14 ledamöter av 27, och således är i majoritet – den jordreformlag som representanthuset tidigare antagit. När lagen skulle behandlas i senaten den 22 november bojkottade oppositionen sessionen och förhindrade därmed debatten (som krävde att minst hälften av ledamöterna var närvarande). Under november gick tre bondemarscher från olika startpunkter mot La Paz för att tvinga igenom lagen. Inför trycket från bondedemonstrationerna valde två suppleanter från de borgerliga oppositionspartierna att bryta partidisciplinen och rösta med regeringen. Med 15 röster antogs lagen slutligen. Omröstningen var dramatisk; en av de bojkottande senatorerna stormade in i byggnaden precis före röstningen, slog sönder ett par fönsterrutor och försökte sedan med hugg och slag tvinga de båda borgerliga dissidenterna ut ur salen för att stoppa röstningen.

Regeringen hoppas med hjälp av den nya lagen dela ut obrukad mark till 2,5 miljoner fattiga bönder. Totalt handlar det om att fördela 200 000 kvadratkilometer jord. Hittills har bara en dryg tiondel av detta formellt delats ut. Morales har vid flera tillfällen – bland annat i samband med röstningen i senaten – betonat att de stora jordegendomar som brukas ”effektivt” inte kommer att beröras av reformen. Han har också förklarat att någon begränsning av hur stora egendomarna får vara inte kommer att finnas. Det vill säga: reformen handlar inte om att omfördela social och ekonomisk makt på landsbygden. Den lilla grupp på 50 000 personer som äger 90 procent av den bruksbara jorden kan därför känna sig helt lugna.

KONSTITUERANDE FÖRSAMLINGEN

Kravet på en konstituerande församling för utarbetande av en ny författning restes på allvar 1990 då ursprungsfolken i departementet Beni gick i spetsen för ”Ursprungsfolkens marsch för mark och värdighet”. Sedan har kravet återkommit i de uppror som organiserats från 2000 års vattenuppror i Cochabamba och fram till Morales valseger 2005. Löftet om en konstituerande församling ingick i hans valprogram. I grunden uttrycker kravet en utbredd folklig misstro mot landets ekonomiska makthavare och de politiska partier och institutioner dessa under årtionden använt för att tillvarata sina privata intressen.

Oscar Olivera, som kanske mest är känd för sin ledande roll under vattenupproret (som rev upp en privatisering av vattendistributionen) men också är fabriksarbetarförbundets ledare i

kära läsare

År 1899 skrev Rudyard Kipling den sedermera klassiska dikten ”White mans burden”:

”Tag upp den vite mannens börda

och skörda vad han alltid får:

hån från dem ni bättrar,

hat från dem ni skyddar,

skri från skaror ni tillmötesgår.

O långsamt! hån mot ljuset.

Varför för ni oss från träldom,

från vårt älskade egyptiska mörker”

Dikten kom till i ett försvar av USA:s ockupation av

Filippinerna. Själva uttrycket ”den vite mannens

börda” kom framgent att användas av de härskande som

ett sätt att legitimera kolonialism och västerländsk

överhöghet. Den vite mannen hade en civilisatorisk

uppgift i att ta ”infödingen” i handen och leda honom

mot ljuset.

När försvarsmaktens insatschef, Jan Jonsson, idag säger

att ”vi ska dela bördan med andra länder”, i en argumen-

tation för att Sverige skall skicka stridsflygplanet JAS/

Gripen till Afghanistan, låter det som ett eko av Kipling och

en svunnen tid. Jonssons uttalande är dock en avspeglning

av den kursändring som svensk utrikes- och försvarspolitik

gradvis genomgår. Från att under decennier varit en del av

imperialismens bakre linjer – vapenexport, underrättelse-

tjänst, fältsjukhus, etc. – flyttar nu Sverige fram sina posi-

tioner till en mer aktiv roll i det direkta stridsfältet.

Att svensk trupp utför offensiva operationer under ameri-

kansk kommando i ockupationens Afghanistan är en tydlig

signal om detta. Ett annat tydligt tecken är att Sverige i

kriget mot den så kallade terrorismen anslutit sig till

NATO:s insatsstyrka. Från och med i sommar ska en

svensk korvett göra tjänst i Medelhavet under NATO-flagg.

Nu i maj står dessutom Sverige värd för denna insats-

styrkas marinövning i Östersjön, den största manöver i

dessa vatten sedan kalla krigets dagar. Övningen kommer

att föregås av ett planeringsmöte i Göteborg 10-13 maj

med en mängd krigsfartyg på plats.

Steg för steg dras Sverige allt djupare in i imperialis-

mens krig – det är hög tid att säga ifrån!

/Redaktionen

Cochabamba, har formulerat idén bakom sammankallandet av en konstituerande församling med följande ord:

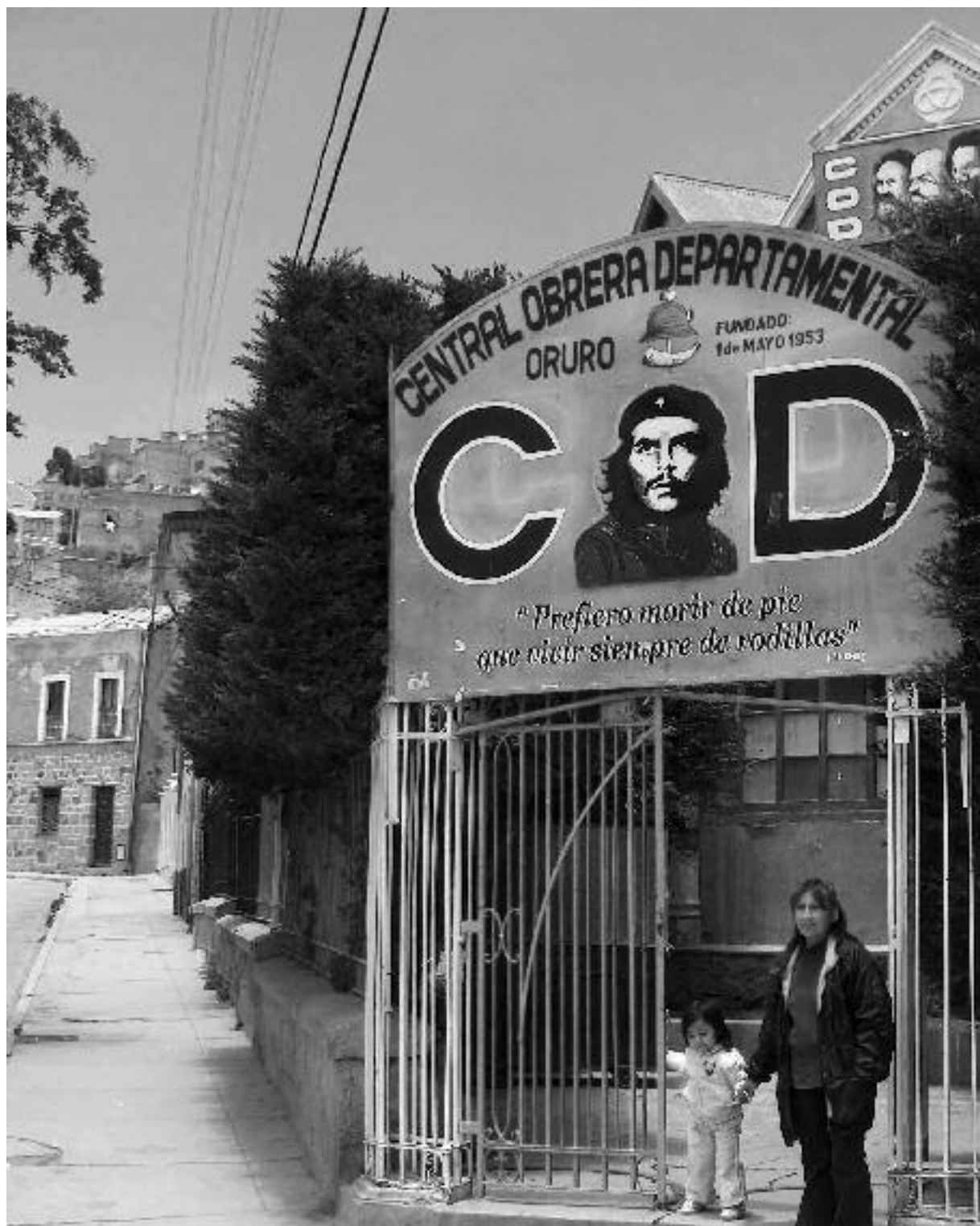
”Den konstituerande församlingen ska förstås som ett stort suveränt möte av medborgarrepresentanter valda av sina kvartersorganisationer, deras föreningar i stad och på landet, deras fackföreningar, deras lokala samhällen. Dessa medborgarrepresentanter skulle ta med sig idéer och projekt som rör hur det politiska livet i landet ska organiseras. De definierar det bästa sättet att organisera och leda det gemensamma bästa, samhällets institutioner och medlen som kan ena de olika individuella intressena för att forma ett kollektivt och nationellt intresse. De skulle besluta om formerna för politisk representation, social kontroll och självstyre som vi skulle ge oss själva för de kommande årtiondena. ... Låt oss vara tydliga: varken den verkställande eller den lagstiftande delen, inte ens de politiska partierna kan sammankalla den konstituerande församlingen. De institutionerna och deras medlemmar är alla för misskrediterade av att ha störtat landet i katastrof.”

Så har det inte blivit. Den andre juli valdes församlingen. Den kom inte i närheten av den vision om en medborgarnas självbestämmande möte som folkrörelseledare tidigare talat om. Istället för en församling av demokratiskt valda delegater från fackföreningar, bondeorganisationer, kvarterskommittéer, Aymara-, Quchue-, Guarani-, och de övriga ursprungsfolkens samhällen blev resultatet en rent partipolitisk församling.

I den vallag som MAS-regeringen i mars kompromissade fram med den borgerliga oppositionen slogs det fast att församlingen skulle bestå av 255 ledamöter. 210 direktvalda (de tre kandidater som fått mest i de 70 valdistrikten) och 45 proportionella (fem från vart och ett av de nio departementen). Men för att garantera den borgerliga minoriteten vetorätt skrevs ett speciellt ”minoritetsskydd” in. Det betyder att det parti som fått flest röster i en valkrets bara kan få två delegater till församlingen, även om det skulle få mer än 75 procent av rösterna i det distriktet. Ett minoritetsparti som samlar mer än 5 procent av rösterna i samma krets får det tredje mandatet. I praktiken kom detta främst att gynna nybildade högerpartier som hade stöd lokalt. Syftet med detta ”minoritetsskydd” var att förhindra MAS från att få de nödvändiga två tredjedelarna av församlingen som krävs för att driva genom ett nytt förslag till grundlag. Även om MAS hade fått majoritet i varje valkrets i hela landet så skulle partiet – med detta minoritetsskydd – som mest kunnat få 158 delegater – således mindre än de 170 som motsvarar två tredjedelar.

MAS blev det största partiet i valet. Det fick 53 procent av rösterna och erhöll 137 platser.

Den borgerliga högeroppositionen fick 99 platser av de 255. Det är 39 procent av församlingen. Det betyder att de tillsammans är för små för att få genom några konstitutionella förslag. Däremot kan de stoppa alla förslag eftersom valagen slår fast att det förslag till ny konstitution, som ska presenteras till folkomröstning senast i augusti i år, måste antas med minst två tredjedels

COB:s regionala kontor i Oruro

majoritet i församlingen. Det här betyder att högerpartierna och den gamla ekonomiska/politiska eliten har getts vetorätt mot alla mer genomgripande förändringar av konstitutionen.

Under det senaste halvåret har högeroppositionen använt sin vetoposition till att med utomparlamentariska mobiliseringar börja bygga upp en social bas för att återta sina idag kraftigt sargade politiska maktpositioner. I augusti drev MAS-majoriteten igenom ett beslut i församlingen att förslag i de olika utskotten skulle kunna tas med enkel majoritet. Hela förslaget till konstitution skulle däremot – innan det läggs fram till folkomröstning – godkännas med tvåtredjedels majoritet. Högern inledde då en kampanj mot den konstituerande församlingens ”odemokratiska” metoder. Parollen på massmöten, i demonstrationerna och de hungerstrejker högerens ledamöter inledde var ”tvåtredjedelar är demokrati”. För den som inte förstår det här ska jag kanske förtydliga: det handlade inte om vad som skulle

stå i en kommande konstitution utan om en ren, intern ordningsfråga för det praktiska arbetet i utskotten, arbetsgrupperna och kommittéerna i församlingen. Fram till den 14 februari i år fördes inga diskussioner i den konstituerande församlingen om innehållet i den nya grundlagen. Högeroppositionen har med sina kampanjer inom och utom parlamentet till ”demokratins försvar” och mot MAS ”totalitarism” helt stoppat detta. Kampanjerna liknar till stora delar den som den borgerliga oppositionen i Venezuela de senaste sju, åtta åren fört – men misslyckats med – mot Hugo Chavez.

AUTONOMI

En folkomröstning om lokal autonomi hölls samma dag som valet av delegater till den konstituerande församlingen. På nationell nivå röstade en majoritet – 53 procent – mot förslaget. I de fyra departement där den borgerliga oppositionen har sin främsta sociala bas hade förslaget

bild: Rolf Bergkvist

däremot ett utbrett stöd. I Santa Cruz röstade 78 procent ja, i Tarija 73, i Beni 81 och i Pando 64 procent. De ekonomiska makthavare som förlorat sina direkta politiska företrädare på president och regeringsnivå efter de senaste fem årens revolutionära, folkliga mobiliseringar har försökt bibehålla en del maktpositioner på lokal nivå i dessa fyra departement. Kravet på lokal autonomi, liksom motståndet mot en jordreform (som på minsta sätt skulle beröra de enorma exportinriktade storgodsens ägare) och mobiliseringarna mot den konstituerande församlingen har främst organiserats i dessa fyra distrikt som geografiskt tecknar en halvmåne på landets karta. Samtidigt innebär borgarnas sabotage en uppenbar lek med politisk dynamit. Risker ökar hela tiden att deras aktioner tvingar fram utomparlamentariska svar från folkrörelserna, som MAS-regeringen inte har kontroll över. Ett tydligt exempel på detta såg vi i början av året.

En vecka in i januari bröt hårda gatustrider ut

i Cochabamba, landets tredje största stad. Sammanstötningarna utlöstes av att stadens prefekt, Manfred Reyes Villa, tog ställning för de fyra halvmånedepartementens krav på autonomi. Han gjorde det genom att kalla till lokal folkomröstning om autonomi i Cochabamba, trots att folkomröstningen i juli 2006 klart avvisade det med 63 procent av rösterna i Cochabamba. Den fjärde januari demonstrerade mer än 5000 anhängare till Morales i centrala Cochabamba med krav på att prefekten måste avgå. När demonstranterna försökte ta sig in på hans kontor började polisen skjuta tårgas och 31 personer skadades. Regeringen valde i ett första skede att ta ställning för sina anhängare. Vice-presidenten Alvaro Garcia Linera anklagade Reyes Villa för "politisk provokation" och den lokale polischefen avskedades för att ha angripit en legitim protest.

Protesterna fortsatte de följande dagarna för att kulminera med gatustrider mellan regeringens anhängare och anhängare till den borgerliga oppositionen. Två människor dödades och hundratal skadades. En mindre grupp bland Morales anhängare försökte den 16 januari utan framgång till och med att upprätta en "revolutionär regering på departementsnivå".

Prefekten flydde – i polisförklädning – till Santa Cruz. Morales valde – när protesterna radikaliserades – att backa från det tidigare uttalande stödet. Nu förklarade vicepresidenten att regeringen respekterade demokratiskt valda ämbetsmän och ministern för relationerna med de sociala rörelserna fördömde de som försökt sätta upp en ny, lokal regering som "ultravänsterister". Efter förhandlingar mellan regeringen och prefekten återvände denna någon vecka senare. Alternativet till att avsätta prefekten genom den folkliga protesten var för Morales och hans regering att i den nya konstitutionen skriva in möjligheten av att avsätta valda politiker med en folkomröstning.

VART GÅR BOLIVIA?

Det är alltid svårt att förutsäga framtiden. I den motsägelsefulla utvecklingen i Bolivia är det kanske speciellt svårt. Däremot går det att peka på möjligheter och hot.

Låt oss börja med den viktigaste förutsättningen för en möjlig positiv utveckling: de sociala rörelserna i Bolivia har det senaste året inte lidit något avgörande nederlag eller försvagats. Detta gäller oavsett vad vi tycker om regeringens förda politik. De har inte låtit sig passiviseras av regeringens kompromisser, löftesbrott eller eftergifter. Bondemarscherna för att tvinga genom jordreformen, ockupationen av gasanläggningen i Camiri – med krav på en verklig nationalisering, Huanuniarbetarnas, gruvfackets och COB:s kamp för en socialisering av hela gruvsektorn, den lokala revoltungen i Cochabamba mot prefekten, är några faktiska exempel. Det är därför möjligt att hoten, provokationerna och sabotage från höger kan tvinga fram en fortsatt politisk radikalisering bland bredare grupper av bönder, arbetare och inom ursprungsfolkens egna organisationer som går långt utöver den nuvarande regeringens inriktning. Detta är något vi

sett exempel på i Venezuela sedan upproret 1989, den stora Caracazon – det första folkliga upproret mot nyliberalismen i Latinamerika. Den Hugo Chavez som nu i december vann presidentvalet med en socialistisk revolution som viktigaste valöfte, var ingen uttalad socialist då han vann sin första valseger 1998. Han har dragit nya politiska slutsatser av klasskampens faktiska utveckling.

Huruvida den nuvarande bolivianska regeringen – med sitt begränsade inom-kapitalistiska och inom-parlamentariska perspektiv – kommer att delta i en liknande politisk radikalisering är däremot högst tveksamt. För tillfället finns det faktiskt inget som talar för det. Snarare kan den mycket väl komma att bli ett tillfälligt, övergående, resultat av de folkliga upproren från 2000 och fram till 2005.

Det är också här problemen börjar. Jag nämnde tidigare att bara en tiondel av den planerade jordutdelningen har genomförts. När det gäller andra sociala reformer är det tyvärr lika illa. Den alfabetiseringskampanj som påbörjats har under det första året lett till att 76 000 människor (av beräknade 1,2 miljoner analfabeter) lärt sig läsa och skriva. Det betyder att det kommer att ta 20 år att genomföra den med den nuvarande takten. (I Venezuela genomfördes alfabetiseringskampanjen under drygt 1,5 år för 1,4 miljoner människor) Minimilönen har höjts med tio procent trots ett vallöfte om en fördubbling. Om inte dessa grundläggande sociala reformer det närmaste året når en helt ny kvantitativ nivå – med den mobilisering av tiotusentals människor och en radikal omfördelning av ekonomiska resurser som krävs – kan detta medföra en tilltagande passivisering och demoralisering bland de som gav Evo Morales sitt stöd som president. En regering som väljs för att genomföra en social förändring måste leverera sociala reformer, som innebär direkta materiella förbättringar för den fattiga majoritet som röstat fram den.

Det är här hoten ligger. För att de kapitalistiska makthavarna ska kunna återta den regeringsmakt de förlorat genom upproren krävs att den fattiga befolkningen demoraliseras, passiviseras och förlorar alla förhoppningar om att en annan värld kan bli möjlig. De pågående borgerliga kampanjerna handlar om att blockera även de minsta lilla av de reformer, som den nuvarande regeringen föreslår: ingenting ska förändras – allt ska förbli vid den gamla ordningen.

Om det finns ännu en lärdom från de senaste årens klasskamp i Venezuela är det att en sådan opposition inte går att möta med kompromisser och eftergifter utan enbart med massmobilisering kring genomförandet av de sociala reformerna. ■

FRANTZ FANON

— DEN KOLONIALA FRIGÖRELSENS UTTOLKARE

Frantz Fanons bok *Jordens fördömda* blev en väckarklocka i början av 1960-talet. Den satte fingret på kolonialismens djupgående inverkan på stora delar av världen och gav en förklaring till varför befrielsekampen på många håll blev så våldsam. Jordens fördömda har idag återigen givits ut i Sverige – lägligt mitt i Bushadministrationens nykoloniala erövringståg.

På senare år har Frantz Fanon på nytt uppmärksammats efter att ha varit bortglömd under flera årtionden. Han påstås ibland vara den postkoloniala teorins fader. Förlaget Daidalos publicerade för tio år sedan *Svart hud, vita masker*, den bok som är mest intressant i ett postkolonialt sammanhang. Förutom artiklar här och var om Fanon ägde det i höstas också rum ett speciellt seminarium på ABF-huset i Stockholm om honom. Det talas ibland även om "fanonism".

Hans mest berömda bok, *Jordens fördömda*, finns nu åter på svenska. Den är starkt förknippad med den antikoloniala kampen i Algeriet. Den översattes på 1960-talet två gånger till svenska, först av Ulla Swedberg (Gösta Skoogs bokförlag 1962), sedan av Per Olov Zennström (Rabén & Sjögren 1969). Swedbergs översättning var den första av alla de 17 översättningar till olika språk som sedan följde. Boken lär ha sålt i över en miljon exemplar. Och nu är det alltså dags igen.

Det är Zennströms översättning som nu har tryckts på nytt av Leopard förlag. Valet av Zennströms översättning är dock, om man ska tro Erik Tängerstads förord, inte självklart. Båda översättningarna har sina fördelar: Swedbergs i trohet mot originalets formuleringar, Zennströms i lätlästhets.

VARFÖR NU?

Från relativt unga år har jag kvar en del minnen i form av svartvita tevebilder från Algeriets frihetskamp mot fransmännen (1954-62). Sedan några år har jag ofta jämfört dem med dagens rapportering från exempelvis Irak. Skillnaden är inte särskilt stor. Ondskefulla araber angrep ständigt ädla fransmän och "terroristerna" gömde sig bland befolkningen och placerade ut bomber som dödade utan urskiljning.

Algeriets befrielsekamp inträffade under perioden före det stora uppsvinget för vänstern under 1960-talet. Den var speciell på flera sätt. Algeriet ansågs vara en del av Frankrike. Åtminstone en miljon fransmän hade flyttat dit som bosättare och därför ledde algeriernas frihetskamp nästan till inbördeskrig i det franska samhället. Reaktionära officerare som absolut inte ville släppa Algeriet organiserade den hemliga arméorganisationen OAS, som genomförde

terroråd och hotade med uppror mot den franska staten. Uppfattningen att Algeriet var en del av Frankrike omfattades av en överväldigande majoritet av fransmännen, även av det franska kommunistpartiet PCF.¹

Den franska vänstern bestod till stor del av proimperialistiska socialister och det stalinistiska PCF. Men det fanns andra krafter som varken ställde sig på kolonialismens sida eller var beredda att offra algerierna på den sovjetiska diplomatins altare. Den revolutionära vänstern i Frankrike – trotskister, anarkister och olika grupper inom det som fransmännen kallar extremvänstern – försvarade algeriernas rätt till oberoende och stödde den väpnade kampen mot kolonialmakten. Bland dem som gick i spetsen fanns filosofen Jean-Paul Sartre, som redan då var världsberömd som den moderna existentiellismens skapare. Även i Sverige fanns det mindre grupper som arbetade för solidaritet med Algeriet och som försökte skingra medialögnerna.²

Bakom nyutgivningen av *Jordens fördömda* är det inte så svårt att spåra den nuvarande kampen mot USA-imperialismens nygamla världsordning. Debatten under 1950- och 1960-talet om den nykolonialism som ersatte den gamla, nakna kolonialismen har fått förnyad aktualitet. Ockupationer av självständiga länder, inrättandet av militärbaser i snart sagt varje hörn av världen och ren stöld av naturtillgångar – som nu den irakiska oljan – ställer frågan om världen genomlever en återgång till vissa inslag i den klassiska kolonialismen.

På samma sätt som då förs idag väpnad kamp mot imperialismen. Nu liksom då är det inte alltid radikala eller socialistiska grupperingar som leder kampen. Under intryck av 1960-talets internationella radikaliseringsdrevs den antikoloniala kampen alltmer åt vänster. Frågan är om dagens motstånd i de imperialistiska länderna på samma sätt kan påverka de rörelser som nu kämpar?

EN FRANSMAN FRÅN MARTINIQUE

Frantz Fanon (1925–1961) föddes i medelklassen på ön Martinique i franska Västindien. Hans uppväxt och utbildning blev helt igenom fransk. I likhet med många andra unga i kolonierna, som tog sig till kolonialmaktens universitet för att studera, utsattes Fanon för en chock när han anlände till Frankrike. Han såg sig som fransman, men

upptäckte att den uppfattningen inte delades av särskilt många "inhemska fransmän".

I sin första bok *Svart hud, vita masker* (Peau noir, masques blancs, 1952), konstaterade Fanon: "Jag kom till världen med en brinnande vilja att avtäcka en mening hos tingen, med min själ uppfylld av längtan att nå fram till världens ursprung – och fann mig vara ett objekt bland andra objekt."³

Under andra världskriget kämpade Fanon som frivillig i de Gaulles franska exilarmé. Han deltog i landstigningen i Normandie och dekorerades våren 1945 av ingen mindre än överste Salan. Översten skulle femton år senare ställa sig i spetsen för reaktionära kretsar inom officerskåren som kämpade för att till varje pris – även statskupp övervägdes – bevara den franska överhögheten i Algeriet. Då stod Fanon som medlem i nationella befrielsefronten FLN (Front de Libération Nationale) på andra sidan.

Det är den bakgrunden som bildar fonden för Frantz Fanons märkliga författarskap. Han betraktade sig själv som fransk intellektuell, men omgivningen såg honom i första hand som en svart invandrare, en "neger".

PSYKIATER I ALGERIET

Fanon utbildade sig till psykiater och boken *Svart hud, vita masker* är starkt präglad av inflytandet från psykoanalysen, fenomenologin och andra aktuella riktningar i den tidens franska vänsterintelligentsia. Året efter debuten får han tjänst som överläkare vid sjukhuset i den algeriska staden Blida. I debutboken har han dokumenterat kolonialismens psykiska konsekvenser. Fanon gör ett antal fallstudier, inte lika omfattande som Freuds berömda fallstudier men fast grundade i hans egen praktik.

Befrielsekriget i Algeriet inleds året efter Fanons ankomst till landet. Fanon tvingas då behandla både franska militärer – en del av dem torterare – och befrielsekämpar. Det blev dock omöjligt att upprätthålla balansen mellan förtryckare och förtryckta och Fanon ansluter sig snart till frihetskampen. Därmed kommer han att kämpa mot den stat som han själv stridit för, som utbildat och anställt honom. Det måste ha varit ett ödesmättat steg, utan någon möjlighet till reträtt.

Fanon kunde inte annat än ge upp sin identitet som fransman. Ibland betecknade han sig senare

som europé och ibland som algerier. Men den arabiska majoriteten såg honom uppenbarligen inte som algerier. Han var varken nordafrikan eller muslim. Inte heller kunde han tala arabiska. Vem var han egentligen? Den frågan plågar honom under hela 1950-talet.

De franska kolonialmyndigheterna började snart jaga honom och han tvingades fly till Tunisien. Där blev han officiell representant för FLN. Han verkade huvudsakligen som psykiater och journalist och utsågs 1960 till FLN:s ambasadör i Afrika med stationering i Ghanas huvudstad Accra. Han kände sig dock helt främmande i det diplomatiska spel och den korrupsion som växte fram när kolonialherrarna drog sig tillbaka från Afrika. Det var som hemlös intellektuell som Fanon i Ghana började formulera tankar och slutsatser som sedan blev stom-

Fanon drabbades dock av leukemi och avled redan i december 1961. Han var då bara 36 år gammal. Innan Fanon dog hann han dock skriva den nu så legendariska boken. Den kom ut i handeln under den sista veckan som Fanon levde. Samma dag som han avled beslagtogs boken av de franska myndigheterna. Den förbjöds helt och hållet.

SVART HUD, VITA MASKER

Det går ingen rät linje från Fanons första bok och fram till Jordens fördömda, men det finns beröringspunkter. Idéhistorikern Michael Azar har skrivit ett utmärkt förord till den svenska utgåvan av den första boken, där han poängterar att den "vittnar om en plågad människa, om våldsamma inre konflikter, om en återhållen vrede" (sida 8).

Det genomgående temat i boken är konstruk-

Genom att analysera detta komplex tänker jag försöka förintet det." (sida 29) Samtidigt vill han "hjälpa den svarta människan att befria sig själv från den uppsättning komplex som utvecklats i koloniala sammanhang." (sida 44) Det är dock inte bara de vita som har en förvridd uppfattning om svarta. Även svarta har uppfattningar om vita som är ett resultat av kolonialismen. Man skulle kunna säga att Fanon utforskar ett kollektivt undermedvetet som är historiskt bestämt av kolonialismen.

Fanons första bok sysslar mycket med mentala föreställningar och sociala konstruktioner, men det vore fel att beskylla honom för att glömma verkligheten. Det finns en formulering som den postkoloniala teorins företrädare bör begrunda: "Negerproblemet består inte i att negrer lever bland vita utan snarare i att negrer

men i den bok som skulle göra honom berömd: *Jordens fördömda* (Les damnés de la terre, 1961).

EN ARTIKEL AV PER-OLOF MATTSSON

Artikelförfattaren är litteraturvetare vid Stockholm universitet. Han har tidigare medverkat i *Röda rummet* med bland annat Vägen till kunskap (1/2002) och Människan och friheten (3-4/2004) vilka båda behandlar Sven-Eric Liedmans författarskap.

tionen av "den svarta människan" och "den vita människan" och deras inbördes relationer. Fanon strävar efter en ny humanism, men inte genom en enkel operation där de konstruerade motsatserna upphävs i ett slags gemensam förståelse. "Han motstår manikeismens lockrop och försöker i själva verket att utforska dess subversiva möjligheter" (sida 17), understryker Azar.

Fanon definierar den uppgift han ställt sig så här: "kontakten mellan vita och svarta har skapat ett massivt psykoexistentiellt komplex.

exploateras, förslavas och föraktas av ett koloniserande, kapitalistiskt samhälle som bara råkar vara vitt." (sida 180) Därför är Fanons resonemang inte låst i dikotomin vit kontra svart. Existentialismens grundsats att existensen föregår essensen, att människan alltid kan överskrida det givna, finns som ett grundackord i hans analys.

Det finns ett ställe i *Svart hud, vita masker* där Fanon formulerar en tanke som sedan blir något av huvudtemat i *Jordens fördömda*. Begreppet

katharsis präglades under den grekiska antiken, framför allt av Aristoteles i förhållande till den grekiska tragedin. Åskådarna skulle genomgå en rening, en befrielse genom att uppleva det tragiska som utspelades på scenen. Fanon talar om en kollektiv katharsis och att det i ”varje samhälle och grupp finns... och måste det finnas en kanal, en ventil genom vilken de ackumulerade energierna i form av aggressivitet kan få utlopp.” (sida 136) Den grundtanken blir sedan startpunkten för analysen av våldet i det som blev hans sista bok.

TREDJE STANDET OCH TREDJE VARLDEN

Erik Tängerstads förord till den nya utgåvan av Jordens fördömda är problematiskt. Han befinner sig nog inte riktigt på samma våglängd som Fanon eller Sartre (som skrev förordet till originalet). Han har hängt upp sig på att Fanon i sin bok använder uttrycket ”tredje världen” på ett annat sätt än Sartre.

Fanons föreställning om ”tredje världen”, eller på franska ”Tiers Monde”, var – enligt Tängerstads snåriga uttryck – förknippad med skapandet av ”den universella modernitetens motkraft mot den västerländska modernitetens destruktiva självmotsägelser”. Det franska uttrycket Tiers Monde hos Fanon har, menar Tängerstad, förvrängts av Sartre och sedan förlämnat översättare.

Sartre skrev förordet till Fanons bok och använde uttrycket ”tredje världen” på det sätt som sedan blev vanligt under 1960-talet. Men på franska användes redan 1952 Tiers Monde som beteckning på en tredjedel av världen. Det var alltså inte ordningstalet som användes, vilket då skulle ha blivit Troisième. Denna skillnad mellan ordningstal och bestämningsord saknas i andra europeiska språk och därför har Tiers Monde översatts med Third World, Dritte Welt och så vidare.

Tiers Monde myntades i analogi med begreppet Tiers État, det vill säga, tredje ståndet i det feodala samhälle som störtades 1789. I analogin fanns också förväntningen att detta tredje stånd i världsskala skulle störta det bestående. Men begreppet omhändertogs av vänsterliberaler varför intellektuella som hörde till vänstern – sådana som Sartre – inte använde begreppet. Men i förordet till Fanons bok bröt Sartre med den traditionen och omformulerade det. Även om Tängerstads påpekande inte saknar intresse, är det inte helt lätt att förstå vad det är som skulle ha gått förlorat hos Fanon.

Fanon är originell och betydande, men som tänkare är han starkt beroende av den franska vänstertradition där Sartre var den mest kände företrädaren. Sartres kritik av kolonialismen och hans betoning av att det inte var möjligt att reformera den var en gemensam utgångspunkt. Kolonialismen måste bekämpas helt och hållet och med alla medel, hävdade Sartre. På svenska finns en del av Sartres artiklar från den här tiden samlade i *Kolonialism och revolution*. Det går knappast att missförstå Sartres budskap:

”Nykolonialisten är antingen en dumbom som tror att man kan förbättra kolonialsystemet, eller en bedragare som föreslår reformer därför att han vet att de är verkningslösa. Reformerna

kommer i sinom tid, och det är det algeriska folket som kommer att genomföra dem. Det enda vi kan och måste försöka... är att kämpa vid dess sida för att samtidigt befria algerierna och fransmännen från det koloniala tyranniet.”⁴

FANON KONTRA SARTRE?

Tängerstad målar i slutet av sitt förord upp en, enligt min mening, konstlad motsättning mellan Fanon och Sartre. Josie Fanon, Fanons hustru – fransyska från Alsace, försökte förhindra att Sartres förord fanns med när boken trycktes om 1967 och Tängerstad drar därur slutsatsen att ”det kan inte ha varit roligt för Fanon att på sin dödsbädd behöva läsa Sartres förord” (sida 31).

Jag är inte så säker på det.

Ska vi tro en av Sartres biografer, Annie Cohen-Solal, skrev Fanon i brev 6/4 1961 till förläggaren François Maspero: ”Be Sartre att han skriver förordet. Säg att jag tänker på honom varje gång jag sätter mig vid mitt skriv-

bord. Han som skriver saker som är så viktiga för vår framtid”.⁵ Hon beskriver också deras första möte i Rom sommaren 1960 på ett sätt som knappast vittnar om antipati: ”Dygnen runt förde de oändliga och engagerade samtal; det tycktes inte finnas någon ända på alla deras gemensamma intressen.”⁶

Fanon träffade alltså Sartre först året innan han dör, men han hade länge stått under inflytande av den antistalinistiska vänster som samlades kring tidskriften Les Temps Modernes (Moderna tider) där Sartre var den centrala gestalten.⁷ Den brittiske marxisten Ian H. Birchall framhåller i sin bok *Sartre against Stalinism* att förhållandet mellan de två var komplicerat: ”I formuleringen av sitt tänkande hade Fanon varit djupt influerad av Sartres verk” och speciellt av den långa essän om antisemitismen.⁸

Förordet präglas av ett slags apokalyptiskt språkbruk som inte var ovanligt i den antikoloniala kampen. Den kinesiska regimen använde

sig också av detta språkbruk där, som Sartre formulerar det, "Europa går mot sin undergång". För Sartre är detta en "diagnos", inte ett "nödorp". (sida 35) Sartre betraktar Fanon som språkrör för de kolonialiserade, men ett språkrör som inte riktar sig till kolonialisterna utan till andra kolonialiserade: "Fanon är språkrör för en värld som upptäcker sig själv och diskuterar med sig själv." (sida 36) Han sammanfattar Fanons budskap som "Infödingar i alla underutvecklade länder, förenen eder!" (sida 35)

Både Sartre och Fanon företräder uppfattningen, som Sartre uttrycker det; att bönderna är den antikoloniala revolutionens radikala klass. "Om bondeklassen segrar blir den nationella revolutionen socialistisk", skriver Sartre (sida 36). Sartres syn på den koloniala revolutionen saknar egentligen all klassanalys: "När den siste kolonialherren dödsdöms, återbördats till hemlandet eller assimilerats, försvinner minoritetsgruppen som kategori och lämnar plats för det socia-

listiska brödrskapet." (sida 46) Hans uppfattning är helt i linje med den som exempelvis de ryska socialrevolutionärerna omfattade; bönderna är den revolutionära klassen som kan hindra kapitalismens införande och skapa socialism.

Birchalls sympatiska bok om antistalinisten Sartre är långt ifrån okritisk, men ibland försöker han bättra på Sartres band till den klassiska marxismen. I samband med förordet till Fanons bok, skriver Birchall exempelvis: "Att Sartre i stort sett motstod den romantisering av bönderna som var så vitt spridd i den franska världen är ännu en indikation på hur rotat hans tänkande var i den socialistiska vänsterns klassiska traditioner."

För Sartre är den koloniala revolutionen en framvällande historisk våg som inte går att hejda. Vi européer som var "historiens subjekt" reduceras nu till objekt: "Styrkeförhållandena har förändrats. Avkolonialiseringen är i full gång. Allt vad våra legoknektar kan göra är att söka fördröja dess fullbordan." (sida 49) Sartre rekommenderar de franska läsarna att ta sig mod att läsa den: "I första hand därför att du då kommer att skämmas, och därför att skamkänslan enligt Marx är en revolutionär känsla." (sida 39)

VÅLDETS FUNKTION

Den bärande tankegången i Jordens fördömda är att "det kolonialiserade 'tinget' blir människa under själva den process varigenom hon befriar sig" (sida 54). Här finns en tydlig analogi med hur redan Marx resonerade om att arbetarklassen när den befriar sig från utsugning och förtryck också omvandlar sig själv.

Men Fanon har en ganska enkel, för att inte säga mekanisk uppfattning om aggressivitet. Han menar att den aggressivitet som den kolonialiserade känner mot kolonialmaktens företrädare, och som nästan aldrig får något utlopp, lagras fysiskt i musklerna. Den kommer med tiden, när upproret inleds, att finna uttryck i det antikoloniala våldet. Men innan dess leds den in i våld mot de egna genom kriminalitet.

Här och var i sin bok genomför Fanon vad som skulle kunna kallas en mycket grov klassanalys av de kolonialiserade och av kolonialmaktens sociala struktur. Majoriteten av de kolonialiserade vill helt enkelt ersätta kolonisatören, det vill säga ta hans gods och gårdar. I de kapitalistiska länderna i Europa konfronteras regeringarna med "interna motsättningar, med arbetarkrav som gör att man måste hålla sig med stora polisstyrkor" (sida 82). Han är också medveten om att det kalla kriget mellan imperialismen och stalinismen stärker den antikoloniala kampen, men han är helt okritisk till stalinismen och skriver om "de socialistiska ländernas obetingade stöd" (sida 85).

Stalinismens historia av förräderier mot den antikoloniala kampen verkar han inte medveten om. Den stalinistiska byråkratins allians med USA och Storbritannien under andra världskriget ledde till att kampen mot den brittiska kolonialismen avbröts i Indien och andra brittiska kolonier. Likaså stred de franska koloniernas invånare för att befria Frankrike från tysk ockupation men belönades med fortsatt kolonialt sla-

veri. Först måste kampen mot nazismen vinnas, var det mantra som upprepades.

Fanons psykoanalytiskt inspirerade syn på det befriande våldet blir ett slags rit, där enbart våldet kan förvandla den kolonialiserade till en fullvärdig människa: "Den kolonialiserade människan når sin befrielse genom och tack vare våldet." (sida 87) Den mekaniska synen på aggressiviteten leder till alltför stort fokus på våldet som sådant. En förändrad syn på våldets måltavlor, mer nyanserad och mer taktisk, kan först komma tack vare befrielseströrelsens kadrer som upplyser massorna, summerar Fanon. Men för "den enskilda individen... verkar våldet avgiftande, rensande. Det befriar den kolonialiserade från hans underlägsenhetskomplex, från passiv kontemplation eller desperation." (sida 96)

EKONOMISKT BEROENDE

Det finns en mycket viktig insikt som Fanon är mer medveten om än vad Sartre tycks ha varit vid den här tiden. När han resonerar om vad som måste hända efter frigörelsen från kolonialmakten, noterar Fanon att "Det främmande våldet avlöses av ekonomiskt beroende". Perspektivet blir här plötsligt ett helt annat: det stora problem som mänskligheten står inför är "omfördelning av världens rikedomar". (sida 99) Detta konstaterande leder honom till slutsatsen: "Vi måste välja en socialistisk regim, en regim som bäres upp av folket i dess helhet och som utgår från principen att människan är det mest värdefulla av allt." (sida 100)

Men efter dessa kloka ord kastar sig Fanon in i ett utopiskt resonemang om hur de befriade kolonierna med ekonomiska medel ska kunna få imperialisterna att bli snälla och milda. Han föreställer sig att "de underutvecklade folken" beslutar sig för att bli "kollektivt självförsörjande" och därmed beröva industrierna i väst stora marknader. Då kommer "det europeiska proletariatet" genom den framdrivna arbetslösheten att gå till "öppen kamp mot den kapitalistiska regimen" och kapitalisterna tvingas därmed inse att de måste hjälpa de underutvecklade länderna – "ge dem ett massivt stöd och göra det utan alltför många villkor." (sida 103–104)

Fanon vacklar alltså mellan olika ståndpunkter. Å ena sidan måste de kolonialiserade efter frigörelsen slå in på en socialistisk väg, å andra sidan ska de tvinga imperialisterna att bli snälla. Här råder stor förvirring hos Fanon. Han tror faktiskt att det skulle gå att övertyga Europas och Nordamerikas förhårdade imperialister att de inte ska slåss mot "de socialistiska länderna" utan istället hjälpa tredje världen, att de ska hjälpa till "att rehabilitera människan, att de en gång för alla sätter människan i högsätet" (sida 104).

Efter att ha föreslagit en väg för att få imperialisterna att ta sitt förnuft till fånga, noterar han att "Vi är naturligtvis inte så naiva att vi inbillar oss att det kan ske i samarbete med Europas nuvarande makthavare, om vilkas goda vilja vi inte har några illusioner." Framtiden ligger nu plötsligt i att få "de europeiska massornas avgörande hjälp" för att tillförsäkra "den totala människan hennes plats på jorden". Europas massor, och därmed avses i första hand arbetarklassen,

måste, påpekar han, ”dock inse att de hittills ofta i de koloniala frågorna uttryckt samma uppfattning som våra gemensamma slavdrivare.” (sida 105)

BONDERNA NATIONENS RYGGGRAD

Fanon kritiserar partibegreppet som ett ”importerat, europeiskt begrepp” (sida 106). De flesta partier som skapades i tredje världen byggdes genom att man vände sig till ”de mest medvetna elementen: stä-

revolutioner har ofta uppträtt som bromskloss, men Fanon ser ändå i bondemassorna den verkligt revolutionära kraften. De behärskas av spontanitet men förblir ändå disciplinerade. De är vana att ta hänsyn till varandra; individen underordnar sig gemenskapen. Bönderna är och förblir för Fanon nationens ryggrad: ”Den kämpande patriot som i stället för att leka kurragömma med polisen i städerna väljer att lägga sitt öde i böndernas händer behöver aldrig ångra det.” Bönderna kan förefalla statiska, men de har ”bevarat sina moraliska normer och sin hängivenhet för nationen intakta”. (sida 119–120)

När Fanon berör fallgroparna i det nya nationella medvetande som växer fram som resultat av kampen, gisslar han den nationella bourgeoisie som tar över makten efter befrielsen. På grund av kolonialismen har den förblivit underutvecklad. Här visar Fanon också en mycket klugen inställning. Å ena sidan är den nationella bourgeoisie avskyvärd i sin girighet och feghet, å andra sidan borde den ”se som sin historiska uppgift att förneka sig själv som bourgeoisie, som instrument för kapitalet, för att i stället göra sig till slav under det revolutionära kapital som folket utgör.” Fanon ser ett val för bourgeoisie: den kan göra ”en sådan modig, och positiv, rimlig och fruktbar insats” genom att upplösa sig själv, eller också blir den en bourgeoisie ”i ordet mest banala, idiotiska och cyniska bemärkelse”. (sida 136)

I bokens avslutande del – om kolonialkrig och mentala skador – presenterar Fanon en rad intressanta fall ur sin egen psykiatriska praktik. Algerierna blev inte bara ocku-

sina bidrag till koloniseringen genom att konstruera en rad mentala kännetecken för algerier eller araber. Här finns en hel del som ännu går att känna igen i dagens antiarabiska och islamofobiska propaganda.

Det är lätt att i entusiasmen över många av Fanons analyser glömma de stora politiska bristerna i *Jordens fördömda*. Ian H. Birchalls bok om Sartre har till exempel en tendens att överdriva också Fanons förankring i marxism och antistalinism:

”Fanon var dessutom djupt rotad i den europeiska vänsterns, och särskilt den antistalinistiska vänsterns, traditioner. Han hade som ung man visat ett stort intresse för Trotskij... Han hade liten sympati för stalinismen, speciellt som ett resultat av Sovjetunionens brist på entusiasm för algerisk självständighet”¹⁰

Det må vara hänt att han intresserat sig för Trotskij, men det har inte avsatt några resultat i *Jordens fördömda*. Det finns en enstaka formulering som låter som en parafras på någon av Trotskijs texter – ”Den borgerliga etappen är omöjlig i de underutvecklade länderna” – men mer än så blir det inte.

Även om det finns anledning att vara kritisk mot Fanons politiska ståndpunkter, är det ändå glädjande att boken nu åter finns tillgänglig på svenska. Den är en kraftfull anklagelse mot kolonialismen. Den är också klarsynt i förhållande till de borgerliga regimer som i många länder ersatte kolonialmakten.

Fanon är också en fin stilist och låt oss avsluta med ett prov från bokens sammanfattning:

”Kamrater, det är bäst att redan nu slå in på en annan väg, skaka oss fria från den mörka natt som omslutit oss och lämna mörkret bakom oss. Den nya dag som redan gryr skall finna oss fasta, vakna och beslutsamma.” (sida 251)

NOTER

1. Se Danièle Joly, *The French Communist Party and the Algerian War*. Macmillan 1991.
2. Se Kjell Östberg, 1968 när allting var i rörelse. *Sextiotalsradikaliseringen och de sociala rörelserna*. Prisma 2002, s. 39. Östberg citerar Anders Ehnmarks påpekande att ”Algeriet väckte oss så som Vietnam väckte en senare generation”.
3. Frantz Fanon, *Svart hud, vita masker*. Daidalos 1996, s. 107. Sv. övers. Stefan Jordebrandt.
4. Sartre, *Kolonialism och revolution*. *Samtidshistoriska studier* 1956–1970. Rabén & Sjögren 1971, s. 30. Sv. övers. Per Olov Zennström. Se framför allt talet vid ett möte 1956 om Algeriet: ”Kolonialismen är ett system”.
5. Annie Cohen-Solal, *Sartre – ett liv*. Bonniers 1987, s. 477. Sv. övers. Agneta Westerdahl.
6. Cohen-Solal, s. 476.
7. Det finns en ganska rik litteratur om denna vänster även för den som inte läser franska. Se exempelvis dansken Peter Kemps bok *Marxismen i Frankrike*. Apropå ”de nya filosoferna” och marxismens kris. Liber 1981 eller Mark Posters *Existential Marxism in Post-War France*. From Sartre to Althusser. Princeton University Press 1977. Cohen-Solal behandlar relationerna mellan Fanon och gruppen kring *Les Temps Modernes* på s. 475–479.
8. Ian H. Birchall, *Sartre against Stalinism*. Berghahn Books 2004, s. 204. Beträffande Sartres essä, se Enzo Traverso, *Auschwitz, Marx och nittonhundratalet*. Bokförlaget Röda Rummet 2006, kap. 2.
9. Birchall, s. 203.
10. Birchall, s. 204.

dernas proletariat, hantverkarna och tjänstemännen”. Men till skillnad från de kapitalistiska länderna, där proletariet inte har något att förlora, är koloniernas proletariat ett privilegierat skikt av befolkningen. De har ”allt att förlora”. (sida 107)

Bönderna i både borgerliga och proletära

perade, de blev också ”reducerade till att bara vara en tolererad del av landskapet”. Fanons slutsats av sina iakttagelser är att varje framgångsrik kolonisering resulterar i ”ett rikt urval av mentalpatologiska skador som kan föras direkt tillbaka till ockupationen och förtrycket”. (sida 206) Provkartan avslutas med polemiska angrepp på psykiatriker som lämnat

KINA

– hemligheten bakom drakens kraft

Kinas närmast exempellösa ekonomiska tillväxt de senaste decennierna framställs ofta som en självklar följd av att landet anammat kapitalistiska marknadsmekanismer, men som den kinesiska arbetaraktivisten Au Loong-Yu visar i denna artikel är orsakerna bakom den ekonomiska utvecklingen specifikt historiska. Det är den modernisering som följde av revolutionen 1949 som är basen för Kinas fördelaktiga position i världsekonomin.

Au Loong-Yu poängterar också nödvändigheten av att den organiserade arbetarrörelsen stödjer kampen för fackliga och mänskliga rättigheter i Kina. Att det kinesiska proletariatet lyckas organisera sig är nödvändigt om världens arbetarklass framgångsrikt ska kunna möta globaliseringens effekter i form av urholkade fackliga rättigheter, lönepress och företagsflytt.

Kina har sju tydliga fördelar i sitt förhållande till världsekonomin. För det första har landet en mer utvecklad och balanserad tillverkningsindustri än flertalet utvecklingsländer, vilket är en följd av att man haft en mycket högre tillväxttakt inom denna sektor sedan 1950-talet än till exempel Indien. År 1980, då Indien och Kina hade mer eller mindre samma bruttonationalprodukt per capita, hade Kina redan ett betydande försprång inom tillverkningsindustrin. Som den indiske ekonomen Pranab Bardhan har uttryckt det: I jämförelse med Indien var kineserna bättre "socialister" under planeringsepoken och bättre "kapitalister" under reformperioden.¹

För det andra har Kinas starka och effektiva statsmaskineri fungerat som ett verkningsfullt redskap i den resursmobilisering som varit en förutsättning för moderniseringen av landet. Trots att man i Sydkorea och Taiwan officiellt predikar tilltron till den fria marknaden som utvecklingsmotor är sanningen den att det är statsmakten som varit drivande i den ekonomiska moderniseringen av dessa länder. Kina är bara ytterligare ett exempel på detta – ett faktum som inte i grunden ändras av att den kinesiska statens styrning av ekonomin varit mindre sedan 1980-talet än under perioden 1949-79. Kinas kapacitet att investera statliga medel i ekonomin – i ny utvecklingsindustri, i exportzoner

(Export Processing Zones, EPZ), i väldiga infrastrukturprojekt etc – ligger på en helt annan nivå än de flesta andra utvecklingsländers. Detsamma kan sägas om den kinesiska statens förmåga att utöva social kontroll över befolkningen.

För det tredje gynnas ekonomiskt Kina av sin blotta storlek – ett väldigt geografiskt område och en befolkning på 1.3 miljarder förstärker fördelarna med en statsstyrd tillväxt och avancerad tillverkning. Alla stordriftens fördelar flerdubblas. Gigantiska exportzoner skapas; två-tredjedelar av världens arbetare som är sysselsatta i sådana zoner finns nu i Kina. Det är fördelar som gjort det möjligt för Kina att skapa tre stora industriella kluster för tillverkning, vart och ett med olika sorts specialisering. Det första är Zhujiangflodens delta – vilket inkluderar Hong Kong som den viktigaste rutten för export – specialiserat på arbetskraftsintensiv sammanställningsproduktion och på produktion av komponenter och reservdelar. Det andra är Yangtzedeltat vilket är specialiserat på kapitalintensiv industri; biltillverkning, halvledare, mobiltelefoner, datorer etc.

Det tredje industriella klustret är Zhongguan Cun i Beijing, Kinas Silicon Valley. Här verkar statsmakten mycket aktivt för att åstadkomma samarbete mellan högskolor, företag och statliga banker för att utveckla den kinesiska IT-industrin.² Samtidigt frambringar universiteten, i jämförelse med andra utvecklingsländer, stora mängder utbildade studenter. År 2002 examinerades 590 000 studenter vid de kinesiska högskolorna – företrädesvis inom områdena teknik och naturvetenskap – medan det högteknologiska Japan vid samma tidpunkt producerade 690 000 studenter och Thailand endast utbildade 10 000.³

JORDREFORM OCH NATIONALISM

Den fjärde stora fördelen för Kina är arvet efter jordreformen. Den kinesiska jordreformen ses i allmänhet som betydligt mer framgångsrik än Indiens. Redan före 1980 var Kina överlägset Indien i fråga om alla indikatorer för social utveckling; läskunnighet, dagligt kaloriintag, mortalitet, barnadödlighet, livslängd, etc.⁴

När man i västliga och japanska medier ständigt lovprisar den höga kvaliteten på den kinesiska arbetskraften (bättre utbildad, villig att lära, disciplinerad) – i synnerhet hos människor som migrerat från landsbygden och i jämförelse med motsvarande grupp i Indien – så tycks man inte alls inse att en kraftigt bidragande orsak till detta är den väldiga omvandlingen som jordreformen innebar och att det kollektiva skapandet av en infrastruktur och ett utbildningsväsende på landsbygden, som var en del i denna omvandling, inte alls beror på de senare marknadsreformerna.

Tvärtom är orsaksförhållandet det omvända. Genom avskaffandet av folkkommunerna och återgången till familj jordbruk sedan 1980-talet får bönderna själva bära bördan av att bekosta barnen utbildning. Urholkandet av de forna sociala framstegen går fort. Den enda återstående erövringen från den sociala omvandlingen av landsbygden är de små jordplättar som varje bonde har rätt till, vilka i någon mån erbjuder ett socialt skyddsnät för hushållen gentemot de allt skarpare klassmotsättningar som följt i spåren av marknadsreformerna inom jordbruket.

En femte faktor till fördel för Kina i den ekonomiska konkurrensen är landets djupt rotade nationalism. Den dominerande etniska gruppen, Hanfolket, utgör mer än 90 procent av befolkningen, att jämföra med den dominerande etniska gruppen i Indien som endast utgör en femtedel av befolkningen. Förmodligen ger detta Kina

EN ARTIKEL AV AU LOONG-YU

Artikelförfattaren är arbetaraktivist från Hong Kong och redaktör för tidskriften Globalization Monitor. En längre intervju med Au Loong-Yu som diskuterar arbetarklassens villkor i Kina återfinns i New Left Review nr 42
<http://newleftreview.org>

en betydligt mer sammanhållen nationalism. I själva verket bidrog denna faktor till uppkomsten av Folkrepubliken Kina och gjorde det möjligt att inom utrikespolitiken utmana USA och Sovjetunionen samtidigt. Att Kinas historia präglats av motstånd mot och frigörelse från kolonialism gör landet känsligt gentemot utländsk dominans och målmedvetet i sitt motstånd mot sådan.

Då kommunistpartiets ledare mot slutat av 1900-talet ställdes inför en situation med snabbt växande markandsandelar för utländska bolag krävde inflytelserika ledare inom partiet anammandet av en mer självständig kapitalistisk utvecklingsväg. Efter bombningen av den kinesiska ambassaden i Belgrad under USA:s och NATO:s krig mot den serbiska regimen och i takt med det accelererande inflödet av utländska investeringar har misstron mot USA och utländska kapitalister ökat ytterligare. Kraven på en mer statligt styrd tillväxtpolitik blir allt mer accentuerade. Vilken väg Kina kommer att ta i framtiden återstår ännu att se.

ATOMISERAD ARBETARKLASS

Den sjätte fördelen som Kina som nation besitter är att landets arbetskraft är helt fragmentariserad i sina beståndsdelar under en absolut statsmakt. Revolutionen 1949 var en genuin massmobilisering av bönder i syfte att modernisera och demokratisera Kina. Medan man ifråga om modernisering åstadkom betydelsefulla framsteg så var demokratibygget ett fullständigt misslyckande. Istället härskar en byråkratisk statsmakt oinskränkt, godtyckligt och helt utan folklig kontroll.

Trots att arbetarklassen officiellt hyllades som den ledande klassen hade man under Folkrepublikens tidiga skede som arbetare varken rätt att välja arbete, yrke eller ens arbetsplats, och i ännu mindre grad rätt att bilda fackföreningar eller delta i fria val.⁵ Detta bidrog i hög grad till fragmentariseringen av arbetarklassen. Det uppstod aldrig något skikt av aktivister och organisatörer inom klassen. Fackföreningarna rensades på oppositionella och är sedan länge förvandlade till lydiga organ åt fabriksledning och stat.

Så långt innan kommunistpartiet på 1980-talet slog in på sin nya ekonomiska politik var styrkeförhållandet mellan arbetarklassen och statsmakten helt till arbetarnas nackdel. Kommunistpartiet kunde byta politisk kurs utan att behöva frukta något nämnvärt organiserat motstånd underifrån. Deng Xiaoping testade denna styrka 1989 vid Himmelska fridens torg. Repressionen riktade sig i synnerhet mot arbetare. Man kan hävda att massakern lade den samhälliga grunden för att förvandla Kina till en global svältlönefabrik. Den amerikanske forskaren Prasenjit Duara anmärkte nyligen att "kommunisterna gjorde arbetskraften till ett fogligt redskap, till en styrbar enhet som man kunde mobilisera på kommando. En marxist skulle kunna se det som att Kina under Mao skapade förutsättningar för kapitalism"⁶. Medan man fortfarande diskuterar karaktären av det samhälle Kina var under perioden 1949-79 är menings-

skiljaktigheterna mindre vad gäller samhället under den nuvarande regimen.

Sist men inte minst har Kina en unik fördel i kampen för en position på den globala marknaden i att man har Hong Kong, Macao och Taiwan som en dörr ut mot världen. Dessa tre områden har givit ett kolossalt stöd i form av ideologiska resurser, finansiering och arbetskraft i styrande positioner till de av Deng initierade marknadsreformerna redan från första början. Hong Kong fungerar som ett finansiellt centrum åt Kina och förser kinesiska bolag med miljarder dollar i investeringar årligen. Varken Ryssland eller Indien äger sådana fördelar.

"Vad innebär det egentligen att vara 'världens fabrik'? Det handlar helt enkelt om att producera billiga konsumtionsprylar på bekostnad av att vi förorenar vår miljö och det för ynkligt liten profit". Det här låter som kritik från kineser i exil, men den som fällde yttrandet var Pan Yue, biträdande direktör för regeringens miljöskyddsdepartement.⁷ Pan Yues kollega är ännu mer rättfram: "Västerlandet plundrade världen under den koloniala epoken, nu plundrar vi oss själva; städerna plundrar landsbygden, makteliten plundrar de maktlösa. Och när alla allmänna resurser är utplundrade så kommer alliansen mellan eliterna att spricka sönder."⁸

Den kinesiska modellen har naturligtvis inneboende motsättningar. Det är möjligt att den kommer att rämna i en nära framtid, men en stabil utveckling kan inte heller uteslutas. I alla händelser är den kinesiska modellen en katastrof för såväl Kinas som för övriga Asiens arbetare.

STOD TILL KINAS ARBETARE

Kinas undertryckande av arbetsrätt, fackliga rättigheter och anammande av en extremt exportinriktad tillväxtstrategi, baserad på låglönekonkur-

rens ökar profitnivåerna för kapitalägarna i såväl Kina som i den övriga världen, på bekostnad av arbetare över hela världen. Att sätta sig till motvärn mot de styrande eliterna både inom och utanför Kina är därför en uppgift för arbetarrörelsen på global nivå. Detta är desto mer nödvändigt eftersom den kinesiska arbetarklassen är underkuvad och har begränsade möjligheter att agera.

Men vi måste agera oberoende, som arbetarrörelse och sociala rörelse – genom att mobilisera fackföreningsmedlemmar – inte genom att sätta tilltro till handelspolitiska strategier som utformas av regeringar och transnationella företag. Och detta oavsett om det är strategier inriktade på protektionism eller på liberalisering av handeln.

Väletablerade fackföreningar i västvärlden har länge haft en benägenhet att se regeringarnas och storföretagens handelspolitik som en vagn på vilken arbetarintressen kan rymmas för en resa tillbaks till välfärdsstatens trygghet och jobbgarantier. Särskilt tilltalande verkar det när vagnen är på väg mot protektionistiska ingrepp på handelsområdet. I slutändan är detta dock en rutt som inte alls leder mot välfärd.

Men snart dyker en ny vagn upp – på väg mot Frihandelsavtal. Till allmän förvåning ruskar fackföreningsledarna först på sina huvuden men bestämmer sig sedan för att kliva ombord i förhoppningen att när man visat kusken sin karta med destinationen; "arbetsrättsliga klausuler" så kommer man att kunna övertyga honom att byta färdväg. Som vanligt nickar kusken glatt men kör dit hans chef pekar, och där finns sannoligen inga rättigheter för arbetare i sikte.

Det är hög tid att släppa alla illusioner om handelspolitik som en möjlighet att befrämja arbetarintressen. Försöken att infoga arbetsrättsliga skrivningar i frihandelsavtal som NAFTA eller EU:s "sociala dimensioner" har

visat sig föga framgångsrika i försvaret av arbetstillfällen. Att det skulle lyckas bättre inom WTO är inte det minsta troligt. Handelsprotektionism är inget verkligt alternativ. Det är helt enkelt inte arbetarnas ansvar att hjälpa sin egen boss att konkurrera ut andra på den globala marknaden. Protektionistiska åtgärder från de utvecklade länderna riktade mot svagare länder tjänar bara till att öka den hegemoniska makt som är skyldig till så mycket fattigdom både i de egna länderna och runtom i världen.

Vi måste emellertid ha en annan måttstock för utvecklingsländerna; att erkänna deras rätt att bestämma sin egen politik, inklusive rätten till protektionistiska åtgärder mot de dominerande globala ekonomiska krafterna.

Men inte heller i utvecklingsländer är protektionism nödvändigtvis till arbetarnas fördel, och inte ens nödvändigtvis effektivt som ett redskap för utveckling. Under 1950- och 60-talet tillämpade många utvecklingsländer protektionism och importsubstitution. Det innebar onekligen att jobben var något mer säkra, men det åtföljande sönderfallet av denna utvecklingsmodell är ingen tillfällighet: Denna kapitalistiska utvecklingsmodell, baserad på relativ ekonomisk självtillit för tredje-världenländer, föll med den världsomspännande ekonomiska nedgång som tog sin början 1974. Det finns inget entydigt enkelt samband mellan att skydda marknaden från billig import och garantier för att behålla arbetstillfällen. De samband som finns beror också av en hel rad andra faktorer som arbetarna inte kontrollerar – arbetsgivarna har kontrollen över investeringar och fördelningen av vinsterna.

Just på grund av handelsprotektionismens begränsningar måste arbetarrörelsen i utvecklingsländerna undvika att sätta sin tilltro till protektionism som en garanti för rättigheter.

Protektionistiska åtgärder måste bedömas från fall till fall – i vilken mån gynnar de småböndernas och arbetarnas intressen? Också i de fall där arbetarnas organisationer stöder specifika protektionistiska åtgärder måste de bibehålla sitt oberoende och inte låta sig användas i en kamp mellan olika länders styrande eliter, som också ställer arbetarna i olika länder mot varandra.

Detta är i synnerhet fallet för kinesiska arbetaraktivister. Vi kämpar för kinesiska småbönders livsuppehälle gentemot den mördande konkurrensen från transnationella bolag och WTO, men det är en helt annan fråga att skydda lokala företags andelar på den inhemska marknaden, som en del nationalistiska akademiker i Kina föreslagit – som om det skulle vara något som gynnar arbetarklassen. Tvärtom är det utländska kapitalet och Kinas inhemska kapitalister jämbördiga kåsupare i utsugningen av kinesiska arbetare.

VAGLEDANDE PRINCIPER

Vi föreslår följande grundprinciper för den globala solidariteten mellan arbetarklassen i olika länder:

1. Den övergripande uppgiften för arbetarrörelsen är att bekämpa nyliberalismen i det egna landet och ställa de egna företagsägarna till ansvar för fabriksnedläggningar och försämringar.

2. Arbetarrörelsen – i Kina och i utlandet – måste enas internationellt för att motstå den globala låglönekonkurrensen, och måste göra det genom oberoende mobilisering istället för att sätta sitt hopp till de egna regeringarnas handelspolitik.

3. Arbetarrörelsen utanför Kina måste stödja den kinesiska arbetarkampen, men med arbetarrörelsen språk och metoder, inte med handelspolitik eller med nationella eliters metoder.

4. Kinesiska arbetare måste föra en oberoende kamp för sina egna rättigheter, även om det innebär att kinesiska företagare blir mindre konkurrenskraftiga på världsmarknaden. ■

Ur Against the Current, nr 125 2006 och nr 126 2007

Översättning och bearbetning: Peter Belfrage

NOTER

1. Citerat från Industrial Growth in China and India, A Preliminary Comparison, av R. Nagaraj, Economic and Political Weekly, 21 Maj, 2005, Mumbai, India.
2. Kuroda Atsuo, Made in China (Tokyo: Toyo Keizai Inc, 2001), Kinesisk utgåva, 2002, Taiwan.
3. China Statistical Abstract 2004, National Bureau of Statistics of China, 178.
4. Peter Nolan, Transforming China Globalization, transition and development (London: Anthem Press 2004) s. 118.
5. Andrew Walder's Communist Neo-Traditionalism Work and Authority in Chinese Industry ger en mycket intressant beskrivning av det auktoritära styret på fabriksnivå
6. Ted C. Fishman, "The Chinese Century," New York Times, 4 Juli 2004
7. Citerat från <http://business.sohu.com/20050719/n226363226.shtml>
8. Citerat från http://www.1uihongzhi.com/news/show_article.asp?id=00001325

PARADOXERNAS EKONOMI – BEROENDE OCH DOMINANS

Kina har nu den sjätte största bruttonationalprodukten i världen och är världens fjärde största exportör av varor, men jämför man BNP per capita rankas Kina på plats 111 bland världens länder. Kina är det land dit mest utländska investeringar går. Landets kapitalexport är ännu liten men ökar snabbt. Inte desto mindre är Kinas utveckling i en rad avseenden av typisk beroendekaraktär och det är i första hand ett beroende av USA. Utländska investerare står för hälften av landets export. Stora andelar av deras profit kommer förr eller senare att återbördas. Hälften av innehåll i Kinas export består av importerade komponenter, vilket innebär att Kina i stor utsträckning bearbetar eller sätter samman importerade varor men tillför relativt lite värde. Endast 15 procent av värdet av Kinas betydande export av elektronikprodukter har producerats i landet.¹

Kina kan producera industrivaror med högt förädlingsvärde men fortfarande är man beroende av import från de utvecklade länderna av teknologiska kärnkomponenter – som exempelvis chips till datorer och mobiltelefoner, laserläsare för DVD, högkvalitativt stål till biltillverkning, kompressorer till luftkonditionering, etc.

Kina, vars ekonomi tidigare var starkt baserad på självtillit, är nu beroende av utländskt kapital och utländska marknader.

För USA:s del tolererar man Kinas väldiga handelsöverskott eftersom stora delar av landets dollartillgångar investeras i amerikanska statsobligationer.

Kinas snabba utveckling ökar den globala konkurrensen. I den omstrukturering av den internationella ekonomin som blir följden är det vanskligt att sia om effekterna i andra länder. Asiatiska länder som förlorar andelar på den amerikanska marknaden till Kina kan kompenseras med att vinna inträde på den växande kinesiska marknaden. Det är inte så att Kinas frammarsch nödvändigtvis sker på andra utvecklingsländers bekostnad, men helt klart kommer genomgripande förändringar att ske. Ett talande exempel är hur förädlingsvärdet inom den lätta industrin i Sydkorea och Taiwan sjönk från 14 till fyra procent av bruttonationalprodukten mellan 1985 och år 2 000 som en följd av kinesisk konkurrens. Detta orsakade i sin tur omfattande industriella omstruktureringar och press på lönerna neråt.

1. Hong Kong Economic Journal, 17 Sept 2005.

DET GLOBALA SPELETS VINNARE – LANDER ELLER KLASSER?

Stor uppmärksamhet har ägnats konflikterna runt det globala textil- och klädavtalet (Multi-Fibre Arrangement, MFA) som efter att ha varit i kraft i 30 år löpte ut år 2005. Avtalet har i allmänhet betraktats som ett sätt för de rika länderna att med importkvoter och tullar skydda sin industri inom ett av de få områden där utvecklingsländerna haft komparativa fördelar. Men ett närmare betraktande visar en mer sammansatt bild. Under textilaftalet har exportinriktad textilproduktion skett i 200 länder. Att helt avskaffa kvoterna skulle få till följd att de svagare producenterna elimineras och skulle enligt WTO:s beräkningar reducera antalet till ett trettio-tal länder. Kinas andel av den totala exporten beräknas bli så stor som 50 procent (för närvarande 16 procent) medan Indiens beräknas stiga till 15 procent (nu fyra procent). Filipinernas och Indonesiens export kommer att halveras och Mexicos sjunka från tio till

För det andra så håvar inte kinesiska bolag in profiten från de resterande trefjärdedelarna av exporten. Merparten är underleverantörer åt utländska bolag och har som sådana i allmänhet en låg profitnivå, i regel cirka tio procent av förädlingsvärdet. Merparten av vinsten hamnar i fickorna på importörerna, ofta bolag med "märkesnamn" vilka, tillsammans med de utländska bolag som har sin produktion förlagd i Kina är, de som direkt gynnas av ökad export från Kina.

För det tredje så måste Kina i takt med sin ökade export importera maskiner till textilindustrin från utvecklade länder. I utbytet av arbetskraftintensiva (kinesiska textilier) mot kapitalintensiva produkter (maskiner från USA och EU) tillfaller störst andel av det tillförda värdet de senare länderna. Kinas växande textilexport gynnar bolag såväl i Kina som i USA och EU. Även om textilföretagen i de utvecklade länderna förlorar marknadsandelar så kan nettovinsten för amerikanska kapitalister som helhet

svunna jobb inom textillbranschen. Om man analyserar i kategorier av klasser istället för länder är det uppenbart att kinesiska, amerikanska och EU-företag alla är vinnare i den globala konkurrensen medan arbetarna i alla länder är förlorare, om än i olika grad och under olika skeden av utvecklingen.

Nyligen gjorde tidningen *the Economist* följande balansräkning: "Integrationen av Kinas 1,3 miljarder invånare kommer att påverka världsekonomin lika mycket som digerdöden i 1300-talets Europa, men kommer att ha en motsatt effekt. Digerdöden tog livet av en tredjedel av befolkningen; lönerna steg och avkastningen från kapital och jord föll. Nu kommer Kinas integrering pressa ner lönerna på lågutbildad arbetskraft och priset på de flesta konsumtionsvaror och samtidigt leda till en global höjning av kapitalavkastningen."¹

Kina spelar en avgörande roll i den press på försämring av löner och arbetsvillkor som drabbar arbetare över hela klotet. Som regel undertrycks arbetarnas rättigheter i utvecklingsländernas exportzoner, men i få länder görs det så fullständigt som i Kina. Strejkrätten togs bort ur konstitutionen 1982. Endast fackföreningar som är obrottsligt lojala mot företagsintresset tillåts. I praktiken godkänner den kinesiska officiella fackföreningen ACFTU att kapitalisterna upprättar "fackföreningsavdelningar" som varken har medlemmar eller kollektiv förhandlingsrätt och där företagens direktion sitter i styrelsen. Dessutom utövar staten genom en rad system rigorös kontroll över den arbetande befolkningen. Hushållens registreringsplikt fungerar till exempel som en sorts social apartheid genom att migrationsarbetare förvägras tillgång till samhälliga tjänster i städerna. Arbetarna kan helt enkelt inte överleva i städerna utanför fabriker och företagens härbärgen – ett effektivt sätt att tvinga dem att acceptera usla löner och arbetsvillkor samt ständigt övertidsarbete. Det är den effektiva exploateringen i allmänhet snarare än låga löner i sig som skapar Kinas konkurrenskraft. Trots att lönerna är lägre i Vietnam än i Kina så flyttar en del amerikanska bolag sin produktion därifrån till Kina eftersom klädfabrikerna här har fyra gånger högre produktionstakt än de vietnamesiska. Den kinesiska konkurrensen på världsmarknaden – med hjälp av kniven på proletariats strupe – har också tagit sig uttryck i form av eftergifter i WTO-förhandlingarna och andra internationella handelsorgan – eftergifter som Indien och andra utvecklingsländer tidigare lyckats motstå. Kina accepterade att sänka sitt jordbruksstöd till 8,5 procent gentemot de 10 procent som utvecklingsländerna har haft rätt till och man har sänkt sina importtullar betydligt mer än Indien. Eftergifterna sätter press på andra utvecklingsländer att följa i Kinas spår.

1. "The Dragon and the Eagle" *The Economist*, 30 Sept 2005

tre procent. USA har under de senaste åren förlorat 350 000 jobb inom textilindustrin och mer än hälften av de återstående 700 000 riskerar att försvinna.

USA:s landsorganisation (AFL-CIO) och internationella fackliga federationer har tidigare lierat sig med krafter inom USA och EU som strävat efter att, bland annat via Kinas förhandlingar om medlemskap i WTO, begränsa landets export. Men att hävda att Kina är den huvudsakliga vinnaren och USA och EU förlorare i avskaffandet av textilaftalet är inte i överensstämmelse med verkligheten.

För det första så står utländska textilföretag för en fjärdedel av exportintäkterna från Kina. Dessa, inte kinesiska bolag, är de som mest påtagligt gynnas av växande kinesisk export.

bli betydande när marknader öppnas för deras kapitalvaror. I de rika länderna är textilindustrin sedan länge en bransch på nedgång. Att förhindra kinesisk import räddar inga jobb i USA – bolag som Wal-Mart kommer bara att skifta produktionen till indiska underleverantörer.

Man måste också beakta att Kina själv förlorar arbeten inom textillbranschen. Konkurrensframgångarna på världsmarknaden har skett till priset av hårda rationaliseringar – 56 procent av jobben har försvunnit inom textiltillverkningen och 28 procent inom kläindustrin; totalt 3,8 miljoner arbetstillfällen. För dem som har kvar sina jobb har lönerna sänkts och arbetsintensiteten ökat. Men varken AFL-CIO eller de internationella federationerna tar med förlorade arbetstillfällen i Kina i sina beräkningar över för-

FALKLANDSKRIGET

Den argentinska juntans besättande av Falklandsöarna denna vår för 25 år sedan slog omvärlden med häpnad. Inom socialistiska kretsar ledde det till livliga diskussioner. Självklart kunde inte Storbritannien anses ha någon rätt till dessa karga öar i Sydatlanten, hundratals mil bort från det egna territoriet. Men kunde man för den skull ställa sig bakom den argentinska diktaturens krav och militära aktion? I Socialistiska Partiet rasade debatten i flera månader. Följande resolution är denna debatts slutliga uttryck. Den varken/eller-slutsats som resolutionen i realiteten utmynnade i var dock en minoritetsståndpunkt inom Fjärde Internationalen där man istället, i den resolution mot vilken texten nedan polemiserar, tog ställning för Argentina.

Nämnas kan att frågan om Falklandsöarnas överhöghet inte heller idag varken är löst eller glömd. Den brittiska regeringen tänker fira "segerdagens" jubileum. I Argentina har regeringen åter fört upp frågan om öarnas nationella tillhörighet på dagordningen.

Resolution antagen av Socialistiska Partiet 1984.

Den andra april 1982 inledde den argentinska militären invasionen mot Falklandsöarna /Malvinas och lyckades på kort tid inta öarna. Thatcherregeringen i Storbritannien svarade omedelbart med att sända en flottstyrka till området och i det krig som följde och som bara varade en dryg månad återtog de brittiska trupperna kontrollen över öarna

Veckotidningen Internationalens ledare den sjätte april kommenterade händelserna och drog följande slutsatser:

"Den enda ståndpunkt de brittiska och argentinska arbetarna kan inta i detta barbariska spel, där två avskyvärda regimer söker rädda sitt eget skinn genom att gräva upp nationalismens ruttina lik, är att den egna regimens nederlag är det mindre onda.

Varje militär lösning på konflikten är med nödvändighet reaktionär – antingen spelar den Thatcher eller Galtieri i händerna. Att så mycket som andas stöd åt endera regimens krigsansträngningar är att förråda arbetarsaken

De brittiska krigsförberedelserna måste omedelbart stoppas! De argentinska trupperna måste snarast dras tillbaka från öarna! Frågan om öarnas status kan endast lösas genom förhandlingar. Endast en fredlig lösning av konflikten kan ligga i den brittiska och argentinska befolkningens intresse. Trots den nationalism som blossat upp i Storbritannien respektive Argentina måste tänkande arbetare vända sig mot sin egen regerings krigsförberedelser."

En ledare i Internationalen den fjärde maj 1982 konstaterade:

"Utan att för ett ögonblick glömma Galtieri-regimens tyranniska karaktär och applådera dess krigsäventyr måste varje fredsvän i vårt land ta avstånd från den brittiska imperialismens härnadståg och kräva ett omedelbart tillbakadragande av dess flotta"

Ledaren krävde vidare av den svenska

regeringen att den skulle ta tillbaka sitt stöd från Thatchers krig och ta avstånd från de brittiska krigsansträngningarna.

Citaten visar att Socialistiska Partiet och dess press – tvärtemot en utbredd myt inom delar av vårt parti – inte tvekade att kräva ett brittiskt tillbakadragande. Däremot tog inte partistyrelsen ställning för en argentinsk seger i konflikten eller överhuvudtaget för Argentinas rätt till öarna.

Den andra april hade föregåtts av omfattande massdemonstrationer i Argentina med krav som riktade sig mot det politiska förtrycket och mot militärjuntan. Flera människor hade dödats och många hade arresterats vid dessa demonstrationer.

I det läget tillgrep juntan invasionen av Malvinas som en avledningsmanöver. Den viktigaste uppgiften för arbetarrörelsen vore då givetvis att inte låta sig avledas utan fortsätta mobiliseringarna för de demokratiska rättigheterna och kräva att krigsäventyret upphörde.

Tyvärr var inte detta vad som hände. Hela oppositionen från peronisterna över kommunistpartiet till den socialistiska organisationen PST (Socialistiska Arbetarpartiet) kapitulerade för den nationalistiska yra som under ett par veckor drabbade Argentina.

Krigets

andra fas inleddes då de brittiska trupperna anlände till Malvinas. Dessa förändrade givetvis tyngdpunkten i socialisternas propaganda, såväl i Argentina som i andra länder. Kravet på tillbakadragande av de brittiska trupperna blev en huvudfråga. Men ett sådant ställningstagande gjorde inte det argentinska krigsäventyret mindre förkastligt. De argentinska socialisterna måste fortfarande i sin propaganda visa att det rör sig om ett krigsäventyr och att om de argentinska militärerna verkligen velat tillfoga den brittiska imperialismen ett nederlag skulle de angripit de brittiska ekonomiska intressena i

De argentinska militärerna var inga potentiella anti-imperialister, vilket de själva fick tillfälle att visa med all nödvändig tydlighet inför krigets förlopp. En folklig mobilisering som inte kontrollerades av militären skulle med nödvändighet ha försvagat juntan – inklusive dess krigsansträngningar på Malvinas.

I den konkreta situationen med ett krig som dragits igång av militärerna men som de inte kunde vinna, ett krig som tusentals argentinska soldater inte valt men var tvungna att låta sig slaktas i, måste revolutionärerna också ha ett konkret taktiskt svar som motsvarade situa-

Malvinaskriget var en otillräcklig men inte felaktig metod.

Denna kombination av uppgifter – propagera och mobilisera mot den brittiska imperialismen, kräva argentinskt tillbakadragande, fortsätta och intensifiera mobiliseringarna för demokratiska krav – skiljer sig som vi redan angett från IEK:s resolution. Denna går i själva verket mycket långt i sitt försvar av krigsäventyret. Den ser ingen motsättning mellan att stödja juntans krig och att mobilisera för de demokratiska rättigheterna. Och den ”hyllar de argentinska arbetarna för deras snabba mobilisering till försvar för Argentinas överhöghet över Malvinas”.

Ett huvudargument mot en sådan linje är att den kommer helt ur fas med massrörelsens egna utveckling i Argentina. Från de första dagarnas kritik av krigsäventyret svänger den till ett ensidigt ställningstagande för brittiskt tillbakadragande och stöd till Argentina. Samtidigt genomgår massrörelsen en motsatt utveckling. Den första fasens nationalistiska rus följs av en tilltagande desillusionering om kriget och dess karaktär även om kravet på Malvinasöarna fortfarande framstår som berättigat i breda skikt. Rapporter från Argentina under sommaren 1982 berättade om hur entusiasmen förbyttes i ett hat mot militären och hur mobiliseringarna för kriget snabbt krympte ihop till obetydliga manifestationer.

Fjärde internationalens ledning har modifierat sin syn på Malvinaskonflikten sedan 1982. I ”Tesar om världsläget” som läggs fram av Förenade Sekretariatet sägs mycket litet om Malvinas. Där finns endast följande skrivning:

”Vi stöder ovillkorligt folken i de koloniala och halvkoloniala länderna mot imperialistisk aggression. När en väpnad konflikt bryter ut tar vi otvetydigt ställning för att det dominerade landet skall segra militärt och för att den imperialistiska makten skall förlora (Malvinas).”

Detta som kan tyckas korrekt på propagandistisk nivå var inte vägledande i den konkreta situationen där Malvinaskriget utvecklades.

Argentina. De skulle också ha förklarat varför militärerna inte kunde leda en sådan verklig anti-imperialistisk kamp.

En andra uppgift skulle då vara att mana till oberoende folkliga mobiliseringar mot brittiskt kapital och imperialistiska intressen samtidigt som mobiliseringarna mot juntan måste fortsätta.

Men det är en illusion att som Internationella Exekutivkommitténs resolution från maj 1982 tro att sådana mobiliseringar kunde ha bidragit till den militära segern. Resolutionen säger:

”De argentinska massornas mobilisering mot den imperialistiska attacken kommer att bryta barriären av juntans vacklan inför imperialismen och frigöra hela den potentiella styrka som behövs för att krossa angriparna”

tionens behov. Den enda möjliga ståndpunkten de kunde inta var att fördöma kriget, att säga att militärerna som startat ett meningslöst krig snarast fick se till att avsluta det och att massrörelsen fick se till att låta militärerna betala dyrt för sitt krigsäventyr.

Särskilt när revolutionärerna propagerade mot brittiska intressen och imperialismen var det också viktigt att de tog avstånd från annekteringen av Malvinas som metod för att föra anti-imperialistisk kamp. ”En arbetarregering skulle föra en verklig anti-imperialistisk politik – men den skulle inte gå till militära angrepp annat än i självförsvar” skulle de förklara. Detta är en viktig distinktion att göra eftersom det funnits delar av Fjärde Internationalen som menat att

röda rummet

är socialistiska partiets kvartalstidskrift (tidskriften hette 1969–1996 fjärde internationalen).

Utkommer med fyra nummer per år. Nummer 34 sedan starten 1997 (nummer 145 sedan 1969).

För innehållet i artiklarna ansvarar respektive författare.

I redaktionen för detta nummer: Peter Belfrage, Daniel Brandell, Anders Karlsson, Per-Olof Larsson, Björn Rönnblad och Ingemar Sandström

Ansvarig utgivare: Björn Rönnblad

Grafisk form: Joakim Svensson

Teckningar: Ee Ping Yeoh

Post till redaktionen: Box 7043, 402 31 Göteborg

E-post: rodarummet@hotmail.com

Prenumeration: 80 kronor för fyra nummer

Postgiro: röda rummet 13 04 07-0

Hemsida: <http://www.rodarummet.org>

Tryck: Tabloidtryck i Norden 2007

Gjort på Tidskriftsverkstaden, Göteborg.

ISSN: 1403-3844

Tvåtusentalets militära imperialism draperas regelmässigt i missionen att sprida demokrati och mänskliga rättigheter. I en nyutkommen bok sätter den belgiske professorn Jean Bricmont en analytisk kniv i den humanitära argumentationen. Reza Chitsaz har läst den.

Våldets argumentationsteknik

Det fanns inga massförstörelsevapen i Irak, hur mycket man än sökte efter dem. Det fanns heller ingen koppling mellan Saddams regim och al-Qaida, även om dessa faktorer var de viktigaste argumenten för att rättfärdiga invasionen av Irak. Men, Saddam var en diktator och brotten mot mänskliga rättigheter var en naturlig beståndsdel av irakiernas vardag. Detta är också det argument som fortfarande håller och som dessutom lyckades få till och med respektabla organisationer såsom Läkare utan gränser, med en av dess grundare Bernard Kouchner i spetsen, att ställa sig bakom invasionen av Irak. I sin bok *Humanitär Imperialism* tar Jean Bricmont avstamp i en kritik av just denna diskurs, det vill säga rättfärdigandet av invasioner av olika länder genom att hänvisa till respektive lands brott mot mänskliga rättigheter – med andra ord; det som liberaler kallar för humanitär intervention, och som Bricmont med rätta kallar för humanitär imperialism.

Till vardags är belgaren Bricmont professor i teoretisk fysik och är utanför den naturvetenskapliga sfären framförallt känd genom boken *Intellectual Impostures*, en veritabel avrättning av postmodernismen och dess relativiserande av objektivitet och sanningskriterier, som han författade tillsammans med den amerikanska fysikern Alan Sokal.

I hans senaste bok är uppgiften att möta argumenten från de som försvarar USA:s krig med hänvisning till kampen för mänskliga rättigheter. Bricmont menar att de som ställde sig bakom angreppen mot Afghanistan och Irak genom att hänvisa till mänskliga rättigheter utgår från att det är västvärldens plikt och skyldighet att gripa in och tvinga olika nationer att respektera mänskliga rättigheter. Här är avståndet till den gamla devisen "White Man's Burden" inte långt. Då sågs koloniseringen som en skyldighet, vilken vilade på västvärldens axlar som civilisationens spridare och beskyddare gentemot koloniernas barbarer. Om kolonialismen draperades som ett civilisatoriskt projekt är dagens imperialistiska aggressioner förklädda som demokratiseringsprojekt för spridningen av mänskliga rättigheter.

Genom argumentationsanalys granskar Bricmont de skäl som anförs till försvar av den amerikanska krigsföringen. Han möter motståndaren på deras egen planhalva och med hjälp av rationella argument visar han på västvärldens hyckleri och motsägelsefulla ståndpunkt. I kapitlet *Svaga och starka argument hos krigsmotståndarna* återberättar Bricmont ett samtal han har haft med en italiensk vän, som är mot kriget "eftersom det inte fungerar för spridning av demokrati". Detta argument menar Bricmont är arketyper av argument hos krigsmotståndarna. Problemet är att det är ett extremt svagt argument. Han drar då en parallell – om än något

Humanitär Imperialism
Bricmont, J
Karnevals Förlag, 2007
Översättning: Margareta Norlin

extrem sådan – hämtad från andra världskriget. "Någon skulle kunna säga att han är emot nazismens förbrytelser, för att de inte har kunnat försvara Europa mot Bolsjevismen." Dessutom, påminner oss Bricmont, har historien visat att det visst kan fungera. "De amerikanska krigen i Centralamerika under 1980-talet, med tiotusentals döda 'fungerade' ju faktiskt, i den bemärkelsen att befolkningarna till sist valde de 'goda' kandidaterna och att gerillarörelserna mer eller mindre försvann".

På liknande sätt, redan 6 mars 2003, innan USA:s invasion av Irak inleddes, så sammanfattade den engelske historikern Perry Anderson i en artikel i *London Review of Books* argumenten för och mot ett angrepp mot Irak. Den största svagheten hos de som argumenterade mot kriget, menade Anderson, låg i det att den kritik som framfördes i "mainstream opinion" grundades i samma principer som Bushadministrationens krigsargument. Den viktigaste av dessa principer var erkännandet av FN:s säkerhetsråd som internationella samfundets högsta legala representant med rätt att bestämma om eventuella interventioner. Anderson varnade för en kritik grundad på principer och menade att:

"För om kriget kommer så kommer det inte likna Vietnamkriget. Det kommer att vara kortvarigt och intensivt; och det finns inte minsta garanti för att någon högre rättvisa blir följden. En alltför verserad kritik kommer inte att stå emot trycket från de segrandes jubel, och att basera kritiken på ett ifrågasättande av de folkrättsliga grunderna för kriget kommer att stoppas av fikonlövet; – ett godkännande i FN. Folkrättsjuristerna som nu ivrigt nagelfar det kommande fälttågets legitimitet kommer att sluta fred med militärledningen när väl de allierade arméerna etablerat sig vid Tigris stränder och när Kofi Annan hållit ett högstämt fredstal eller två om återuppbyggnad och demokrati"

En kritik mot kriget grundad på diskursen om

mänskliga rättigheter och begreppet det internationella samfundet är dömd att misslyckas. Faktum är att "...det inte existerar något internationellt samfund. Termen är en förskönande beskrivning av den amerikanska hegemonin" skriver Perry Anderson. Nu när FN har inlett sina sanktioner mot Iran, och USA och Israel skramlar med sina vapen, är detta oerhört viktigt att ha i minnet. Det var bland annat därför som Peter Gowan anklagade de som försvarade första Gulfkriget för att vara delaktiga i massmordet och blodbadet som följde. "De som framställer den amerikanska krigshetsen som en kraft för liberala värden och ett försök att återställa rättvisa i Persiska viken är medskyldiga i den slakt och förstörelse som följt av operation Desert Storm i syfte att upprätthålla förtrycket och den ekonomiska exploateringen."

Vilka är då bristerna med *Humanitär Imperialism*? Man ska se den för vad den är, det vill säga en granskning av diskursen om mänskliga rättigheter som det ideologiska försvaret av kriget. Den är däremot inte en analys av imperialism i vår tid. Imperialism är inte en diskurs, lika lite som maktrelationer är det. Dagens imperialism är en materiell verklighet till följd av universaliseringen av kapitalets logik, något som felaktigt kallas för globalisering. För att förstå dagens imperialism måste vi förstå den motsägelsefulla relation som existerar mellan den ekonomiska och den politiska sfären under kapitalismen, det vill säga relationen mellan den territoriella nationalstaten och den globala marknaden. Det är också här som de som menar att nationalstaten är avvecklad missar själva imperialismens styrka och svaga punkt. För som den amerikanska marxisten Ellen Meiksins Wood gång efter annan har poängterat; det är nationalstaten som utgör den i särklass viktigaste arenan i kampen mot kapitalet och imperialismen. Och här har Bricmont onekligen en hel del att säga när han lyfter fram nationernas oinskränkta självbestämmanderätt.

Reza Chitsaz

Referenser

- Anderson, P. (2003) "Casuistries of Peace and War"; LRB, Vol 25, no. 5.
Gowan, P. (1999); "Global Gamble"; Verso, London
Meiksins Wood; E. (2003); "Empire of capital"; Verso, London

NY NEGERPREDIKAN

De har spottat sitt isande förakt i Hans Ansikte
som en svart fana vajande i vinden piskas av snö
för att av honom en stackars neger göra de mäktigas
gud

av hans trasor en altarskrud
av hans vecka klagosång och skälvande banjoklanger
orgelns stolta stormdån
av hans armar som släpade tunga pråmlaster
över floden Jordan
vapen åt dem som hugger med svärd
av hans kropp utsliten som våra på bomullsplantagerna
som ett glödande kol
som ett glödande kol i en buske med vita rosor

en sköld av guld för sin egen lycka
De har vitmenat Hans svarta Ansikte med sitt spott av
isande förakt

De har spottat i Ditt svarta Ansikte
Herre, vår vän, vår kamrat
Du som från skökans ansikte strök undan
hennes långa hår likt ett vassbälte
från hennes tårars källa

JACQUES ROUMAIN, född 1907 i Port-au-Prince på
Haiti, död 1944, en centralgestalt i den moderna haitis-
ka litteraturen och kulturen, sitt lands sündebud i olika
europeiska huvudstäder, utbildad etnograf, grundare
av tidskriften *Revue Indigène*, en revolutionär som vid
flera tillfällen fick lida fängelsestraff för sin politiska
verksamhet. Hans dikter äger både poetisk och propa-
gandistisk djärighet. *Samlingar: "Bois d'Ebène" (1945)*
och *"Sole nègre"*.

De har gjort
de rika de fariseiska de stora markägarna bankirerna
de har gjort
en blodig gud av den blödande människan
O Judas skratta
O Judas skratta:
Kristus mellan två rövare som en trasig låga
på världens krön
tände slavupproret
men Kristus i dag är i rövarnas boning
och hans armar avtecknar i katedralerna gamens mäk-
tiga skugga
och i klostrens källare räknar prästen ränta på de tret-
tio silverpenningarna
och kyrktornen spottar död över hungrande folkmassor

Vi förlåter dem inte ty de vet vad de gör
de har lynchat John som organiserade fackföreningen
de har jagat honom som en farlig varg med hundar
genom skogen
de har skrattande hängt honom i en gammal sykumor
Nej, bröder, kamrater
vi ska inte längre be
vårt uppror bryter fram likt stormfågels skri över
de ruttna träskens bubblande
vi ska inte längre sjunga våra förtvivlade andliga sånger
en annan sång stiger ur våra strupar
vi vecklar ut våra röda fanor

fläckade av våra rättfärdigas blod
under detta tecken ska vi marschera
under detta tecken marscherar vi
Upp, jordens fördömda
upp, hungerns fångar!

Ur *Den mörke brodern*
En antologi negerlyrik
i urval av Artur Lundkvist